

Vlaams
Parlement

stuk **13** (2011-2012) – Nr. 2-L – Addendum
ingediend op 3 november 2011 (2011-2012)

Toelichtingen

bij de middelenbegroting
en de algemene uitgavenbegroting
van de Vlaamse Gemeenschap
voor het begrotingsjaar 2012

Toelichting per programma

Beleidsdomein L:
Energie, Leefmilieu en Natuur,
Landinrichting, Plattelandsbeleid

Addendum

Inhoudstafel

	BELEIDSDOMEIN L LEEFMILIEU, NATUUR EN ENERGIE MILIEUJAARPROGRAMMA 2012	Pagina
1	INLEIDING	3
2	OPVOLGING DOELSTELLINGEN	6
3	MAATREGELEN	22
4	BIJLAGEN	41

MILIEUJAARPROGRAMMA 2012

Op basis van de wijziging van het decreet algemene bepalingen inzake milieubeleid maakt het Milieujaarprogramma (MJP) 2012 een herkenbaar onderdeel uit van de begroting. Deze tekst wordt dan ook integraal toegevoegd aan de toelichtingen per programma van de leefmilieubegroting.

1. INLEIDING

Algemeen

Het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (verder het DABM genoemd), bepaalt dat het milieubeleid in Vlaanderen gestalte krijgt door de milieubeleidsplanning waarvan de hoekstenen het milieurapport, het milieubeleidsplan en de milieujaarprogramma's zijn.

Het **milieurapport** (MIRA) is de wetenschappelijke onderbouwing van het milieubeleid. De opdracht van de milieurapportering is: het beschrijven van de kwaliteit van het leefmilieu (MIRA-T), aangeven hoe die kwaliteit zich zou kunnen ontwikkelen en via welke beleidsinterventies die ontwikkeling kan worden verbeterd (MIRA-S), en onderzoeken in welke mate en op welke wijze het beleid tot nu toe tot veranderingen in de milieukwaliteit heeft geleid (MIRA-BE). De meest recente rapporten dateren van 2010. Toen werden de laatste indicatorrapporten gepubliceerd.

Het **milieubeleidsplan** bepaalt de hoofdlijnen van het milieubeleid dat door het Vlaamse Gewest, alsmede door de provincies en gemeenten in aangelegenheden van gewestelijk belang, dient te worden gevoerd. Het plan beoogt enerzijds de bescherming en het beheer van het milieu en anderzijds de doeltreffendheid, de efficiëntie en de interne samenhang van het milieubeleid op alle beleidsniveaus te bevorderen. Het nieuwe MINA-plan 4 werd op 27 mei 2011 vastgesteld door de Vlaamse Regering. Het bestrijkt de periode 2011-2015.

De **milieujaarprogramma's** dienen ter uitvoering en operationalisering van het milieubeleidsplan. Nadruk ligt hierbij op de organisatie, het tijdpad en de prioriteitenstelling van de verschillende maatregelen.

Een milieujaarprogramma moet volgens het DABM minstens het volgende bevatten:

- een verslag van de stand van uitvoering van het geldende milieubeleidsplan en de Europese milieuwetgeving;
- een verslag van de stand van zaken aangaande de goedkeuring van internationale overeenkomsten;
- een opgave van de door het Vlaamse Gewest in het komende jaar te verrichten activiteiten en te nemen maatregelen ter uitvoering van het geldende milieubeleidsplan;
- een overzicht van de in het ontwerp van begroting geraamde inkomsten en uitgaven ter uitvoering van het milieubeleidsplan;
- een lijst met alle geplande en lopende onderzoeken en herstelprogramma's.

Milieujaarprogramma 2012

Het milieujaarprogramma 2012 (MJP 2012) is het eerste programma in uitvoering van het MINA-plan 4. Het is inhoudelijk volledig afgestemd op de beleidsbrief en focust zich op de opvolging van de doelstellingen en de projecten. Voor de plandoelstellingen wordt uitgebreid gerapporteerd over de trends en het doelbereik. In die gevallen, waar deze opvolging in de planperiode nog verder ontwikkeld moet worden, wordt dit in de tekst aangegeven. Voor de

langetermijndoelstellingen wordt een eerste inzicht gegeven in een aantal beschikbare trends. Het MJP wordt afgesloten met een rapportering en programmering van alle projecten uit het MINA-plan 4. Meer gedetailleerde informatie is te vinden via www.milieubeleidsplan.be. De voortgang en programmering van het overige beleid krijgt vorm in de beleidsbrief 2012 van de minister.

Uitvoering van het MINA-plan 4

Het DABM geeft het planningsteam de opdracht om vijfjaarlijks een MINA-plan en jaarlijks een milieujaarprogramma voor te bereiden. De samenstelling van dit planningsteam is geregeld bij besluit. De uitvoering van het geldende Milieubeleidsplan wordt gecoördineerd door een projectleider en een planningsgroep, waartoe één of meerdere vertegenwoordigers van elke entiteit behoren.

Voor de uitvoering en de opmaak van milieubeleidsplannen en jaarprogramma's werd een netwerk opgebouwd, dat bestaat uit de planningsgroep, thema/deelcoördinatoren en projecttrekkers. Voor elk van de 38 MINA-projecten werd een trekker aangeduid binnen het beleidsdomein LNE, die samen met de betrokkenen (zie verder) de uitvoering garandeert.

Begroting en financiering

In de onderstaande tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de beleidskredieten die in de periode 2004-2011 voorzien werden/worden voor uitgaven op het gebied van leefmilieu, natuur en energie (LNE). Voor de berekening van de Vlaamse LNE-uitgaven wordt er teruggevalen op de officiële cijfers zoals die jaarlijks door de Vlaamse Regering en het Vlaamse Parlement worden goedgekeurd en gepubliceerd in de algemene toelichting bij de begroting. Deze totaalcijfers worden op een ESR-geconsolideerde basis berekend in overeenstemming met de Europese begrotingsnormering. Daarnaast vindt er ook een correctie plaats voor de hervorming van de watersector. Deze correctie komt er in grote lijnen op neer dat de Aquafin-uitgaven die ten gevolge de hervorming van de watersector vanaf 2005 gefinancierd worden door de drinkwatermaatschappijen (i.p.v. door de Vlaamse overheid), meegerekend worden in de totaaluitgaven voor leefmilieu. Dit om een vergelijking van de uitgaven over de jaren heen mogelijk te maken.

Uit deze tabel blijkt dat er in absolute cijfers in de periode 2002-2007 een duidelijke trend was om jaarlijks meer beleidskredieten te voorzien voor het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie. Van 2008 tot 2010 daalde het relatieve aandeel van LNE ten opzichte van het totaal krediet voor Vlaanderen, maar in 2011 was er weer een stijgende lijn merkbaar. In 2011 werd er bij begrotingsopmaak ongeveer 1,2 miljard EUR aan middelen voorzien voor LNE-uitgaven.

Tabel 1: Evolutie van de uitgaven voor het beleidsdomein leefmilieu, natuur en energie t.o.v. de totale Vlaamse uitgaven in de periode 2004-2011 (in beleidskredieten)

ESR-uitgaven in beleidskredieten (lopende prijzen)	2004 BC2	2005 BC	2006 BC2	2007 BC2	2008 BC2	2009 BC3	2010 BC	2011 BO
in duizend Euro	VK	VK	VK	VK	VK	VK	VK	VK
Totaal LNE-begroting*	821.147	721.915	911.406	1.127.596*	876.453**	661.261	798.475	914.142
Correctie voor hervorming watersector (vanaf BC 2005)	0	161.030	162.746	263.991	283.989	489.915	279.230	283.649
- werkingstoelagen drinkwatermaatschappijen MINAfonds**	0	-263.124	-285.021	-226.891	-202.564	0	-138.079	-165.479
+ totale uitgaven op AQF-begroting inclusief 21% BTW***	0	424.154	447.767	490.882	486.553	489.915	417.309	449.128
Totaal energiebegroting****	11.397	9.338	in totaal LNE	in totaal LNE	in totaal LNE	in totaal LNE	in totaal LNE	in totaal LNE
Totaal LNE incl. AQF-correctie	832.544	892.283	1.074.152	1.291.587	1.160.442	1.151.176	1.077.705	1.197.791
Totale kredieten Vlaanderen (incl. FFEU met AQF-correctie)	18.924.053	19.831.488	21.459.870	22.474.675	24.348.658	25.245.126	24.969.484	25.583.537
Aandeel LNE	4,4%	4,5%	5,0%	5,7%	4,8%	4,6%	4,3%	4,7%

*: cijfer uit Algemene toelichting bij de begroting van het begrotingsjaar 2006, 2005, ... (stukken Vlaams Parlement) (cijfer is inclusief uitgaven LNE agentschappen en instellingen, inclusief alle AQF-uitgaven ingeschreven op MINAfonds en inclusief FFEU-uitgaven)
 **: cijfer uit Decreet algemene uitgavenbegroting voor het betrokken begrotingsjaar; komt overeen met basisallocatie 361B4350 vanaf BC 2005 en ba. LBC LC044 4351 vanaf 2010
 ***: cijfer uit de Memorie van toelichting bij PR. 61 van de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap t.e.m. begrotingsjaar 2006, daarna cijfer uit verslagen Aquafinoverleg.
 ****: cijfer uit Algemene toelichting bij de begroting van het begrotingsjaar 2005, 2006, ... (stukken Vlaams Parlement)

In 2007 bereikten de LNE-uitgaven een absoluut hoogtepunt met bijna 1,3 miljard EUR aan beleidskredieten en een aandeel van 5,7% in de totale Vlaamse begroting. Deze piek was het gevolg van het feit dat de globale Vlaamse kassituatie eind 2007 zo was dat naast de

werkingstoelage voor 2007 aan de drinkwatermaatschappijen ook nog de werkingstoelage 2008 en de volledige historische BTW-achterstand van 100 miljoen EUR uitbetaald konden worden. 2008 was terug een begrotingsjaar dat min of meer in lijn lag met de evolutie in de periode 2002-2006. Daarna kenden de middelen die naar leefmilieu gingen een terugval. Relatief ten opzichte van de andere beleidsdomeinen daalde het aandeel van LNE in de periode 2008-2010 tot 4,3%, alvorens terug aan te trekken in 2011 tot 4,7%, ongeveer het niveau van 2008.

Bij de verwerking van de derde begrotingscontrole 2009 werd er een herevaluatie gedaan van de verdeling van de kredieten over de verschillende thema's in het kader van het MINA-plan, waardoor een deel historiek is verloren gegaan. Desalniettemin is duidelijk dat de verdeling over de thema's grotendeels gelijk is gebleven door de jaren heen. De bedragen zijn eveneens aangepast aan de Aquafin-correctie. In tabel 2 is te zien dat van die totale beleidsruimte voorzien voor leefmilieu het merendeel voorzien is voor de thema's water en waterbodems (vroeger oppervlaktewaterverontreiniging - 657 miljoen EUR of 55%) en biodiversiteit (123 miljoen EUR of 10%).

Tabel 2: Overzicht van de beleidskredieten per thema in de periode 2004-2011 in beleidskredieten (inclusief financiering vanuit eigen ontvangsten VOI en inclusief FFEU)

Thema's en delen	2004		2005		2006		BC2 2007		BC2 2008		Thema	BC3 2009		BC 2010		BC 2011		
	m.k.EUR	m %	m.k.EUR	m %	m.k.EUR	m %	m.k.EUR	m %	m.k.EUR	m %		KEUR	%	KEUR	%	KEUR	%	
Oppervlaktewaterverontreiniging	546.028	55,24%	516.671	58,57%	553.670	57,27%	674.074	58,94%	769.484	59,63%	Water en Waterbodems	705.263	59,24%	629.881	56,84%	667.310	55,00%	
Biodiversiteit	119.805	12,12%	97.117	11,01%	98.258	10,16%	142.221	12,44%	141.277	10,95%	Biodiversiteit	122.252	10,27%	118.979	10,74%	123.117	10,30%	
Verdroging	30.692	3,10%	27.160	3,08%	29.343	3,04%	3.737	0,33%	2.122	0,16%	Energie	67.581	5,68%	69.840	6,30%	68.955	5,77%	
Vernesting	26.151	2,65%	18.070	2,05%	43.875	4,54%	19.709	1,72%	27.270	2,11%	Bodem sanering	55.521	4,66%	49.422	4,46%	48.969	4,10%	
Afvalstoffen	43.495	4,40%	38.921	4,41%	39.628	4,10%	40.034	3,50%	42.116	3,26%	Subsidianten	33.758	2,84%	34.198	3,09%	33.509	2,80%	
Bodem	101.671	10,28%	41.911	4,75%	63.387	6,58%	90.804	7,94%	106.043	8,14%	Indirect	29.226	2,46%	29.832	2,69%	28.406	2,38%	
Gebiedsgericht Beleid	42.002	4,25%	36.925	4,19%	44.812	4,64%	32.228	2,82%	33.004	2,56%	Uitvoeringsinstrumentarium	27.444	2,31%	22.824	2,06%	60.219	5,04%	
Instrumenten	16.416	1,66%	8.148	0,92%	8.013	0,83%	7.604	0,66%	9.616	0,75%	Afval	24.155	2,03%	22.790	2,06%	25.553	2,14%	
Overheden en Geïntegreerd beleid	18.510	1,87%	31.805	3,61%	17.434	1,80%	17.605	1,54%	29.294	2,27%	Beleidsontwikkeling en rapportering	23.551	1,98%	23.350	2,11%	22.848	1,91%	
Lucht	9.839	1,00%	6.760	0,77%	8.946	0,93%	13.233	1,16%	13.142	1,02%	Bodem bescherming en natuurlijke rijkdommen	23.065	1,94%	24.385	2,20%	23.354	1,95%	
Versnippering	5.708	0,58%	2.778	0,31%	2.149	0,22%	3.120	0,27%	2.676	0,21%	Maatwerk voor gebieden	19.452	1,63%	19.949	1,80%	43.183	3,61%	
Actoren	7.411	0,75%	9.849	1,12%	8.465	0,88%	7.239	0,63%	7.583	0,59%	Betrokkenheid actoren	13.882	1,17%	17.960	1,62%	17.690	1,48%	
Integral Waterbeleid	14.516	1,47%	11.421	1,29%	10.822	1,12%	13.538	1,18%	15.477	1,20%	Mest	13.376	1,12%	13.750	1,24%	12.362	1,03%	
Internationaal Beleid	1.963	0,19%	1.915	0,22%	1.929	0,20%	1.931	0,17%	1.995	0,15%	Lucht	12.034	1,01%	11.701	1,06%	11.945	1,00%	
Gevaarlijke Stoffen	2.302	0,22%	759	0,09%	766	0,08%	916	0,08%	938	0,07%	Externe integratie	5.413	0,45%	4.911	0,44%	5.097	0,43%	
Fotochemie	680	0,07%	355	0,04%	336	0,03%	367	0,03%	333	0,03%	Internationaal	5.008	0,42%	4.456	0,40%	3.707	0,31%	
Vernieuwing	325	0,03%	495	0,06%	268	0,03%	283	0,02%	532	0,04%	Consumptie en productie	3.505	0,29%	3.481	0,31%	3.397	0,28%	
Kosten en Financiering	130	0,01%	235	0,03%	235	0,03%	262	0,02%	262	0,02%	Lokale leefkwaliteit	2.819	0,24%	3.339	0,30%	2.329	0,19%	
Geurhinder	133	0,01%	70	0,01%	64	0,01%	63	0,01%	55	0,00%	Klimaat	1.425	0,12%	1.427	0,13%	1.334	0,11%	
Klimaat	377	0,04%	163	0,02%	101	0,01%	73	0,01%	66	0,01%	Beleidsvoorbereiding en evaluatie	1.108	0,09%	1.124	0,10%	1.114	0,09%	
Ozon	331	0,03%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	Voorbeeldfunctie Overheid	477	0,04%	488	0,04%	487	0,04%	
Gezondshinder	192	0,02%	266	0,03%	255	0,03%	317	0,03%	307	0,02%	Middelen	117	0,01%	122	0,01%	122	0,01%	
Lichthinder	47	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%								
Indirect			30.260	3,42%	33.814	3,50%	74.336	6,50%	87.821	6,81%								
Totaal	988.603	100%	882.071	100%	966.792	100%	1.143.682	100%	1.290.403	100%	Totaal		1.190.433	100%	1.108.208	100%	1.195.006	100%
Energie							25.971		19.595				Thema's opgenomen in tabel		Thema's opgenomen in tabel		Thema's opgenomen in tabel	
Natuurlijke rijkdommen							3.663		3.805									
Indirect totaal							1.178.216		1.313.903									
Totale uitvoeren (beleidskredieten) incl. bestuursmiddelen en eigen ontvangers IVQI																		

Totale uitgaven (beleidskredieten) incl. bestaansmiddelen en eigen ontvangsten VOI

Bovenstaande uitgaven dienen uiteraard ook gefinancierd te worden. Binnen het domein Leefmilieu, Natuur en Energie kan op meerdere financieringsbronnen teruggevallen worden (i.e. algemene middelen, milieueffingen, FFEU, diverse andere inkomsten LNE en agentschappen met rechtspersoonlijkheid). In tabel 3 wordt een beeld geschetst van de manier waarop het milieubeleid de laatste jaren gefinancierd werd.

Uit tabel 3 blijkt dat de inkomsten voor het beleidsdomein LNE in 2011 dalen t.o.v. het jaar daarvoor, een daling die zich vooral situeert binnen de milieueffingen. Toch vloeit het merendeel van de eigen middelen (59%) nog steeds voort uit de milieueffingen. De ontvangsten op de algemene uitgavenbegroting blijven quasi ongewijzigd ten opzichte van 2010.

Tabel 3: Financiering van het milieubeleid: inkomstenbronnen in de periode 2004-2011

1. INKOMSTEN MINA-fonds									
Bron: Begroting MINA-fonds na laatste begrotingscontrole, in MIO EUR									
in miljoen EUR	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Milieueffeffingen	307,6	221,0	142,8	143,9	142,8	146,4	151,3	123,1	
afvalheffing	41,0	38	40	55,8	50,8	41,3	42,8	38,0	
afvalwaterheffing	239,5	153	66,7	55,3	60,3	72,3	78,3	60,7	
mestheffing	7,1	10	9,8	10,8	9,2	6,9	6,9	1,6	
grondwaterheffing	20,0	20	25,3	22,0	22,6	25,8	23,3	22,8	
Andere ontvangsten MINA-fonds	29,9	10,4	12,0	14,2	12,9	8,9	12,4	8,9	
retributies bodemattesten	-	-	-	-	-	-	-	-	
boscompensatiefonds	-	-	-	-	-	-	-	-	
ontvangsten uit beheer patrimonium ANB	2,0	2,2	1,8	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	
diverse ontvangsten (terugstorten geld- en rente voorschotten en financiële bijstand EU i.v.m. verordeningen 2078 en 2080	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	
dividenden Vlaamse Milieuholding + kapitaalverminderingen VMH	25,0	5,3	7,1	11,3	9,8	6,0	9,5	6,0	
VLAREM dossiertaxes	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
jachtverloven en jachtvergunningen	2,0	2,0	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	
ontvangsten i.v.m. federale wetgeving verwerking landbouwkrengen	0,0	0,0	-	-	-	-	-	-	
inkomsten milieuhandhaving- en schade-decreet	-	-	-	-	-	-	-	0,1	
Totaal eigen ontvangsten MINA-fonds	337,5	231,4	154,8	158,1	155,7	155,2	163,6	132,0	
Bron: Begroting MINA-fonds									
2. INKOMSTEN administratieve middelenbegroting i.v.m. Leefmilieu									
Bron: Alg. Middelenbegrotingen na begrotingscontrole (= aangepaste begroting), in MIO EUR									
in miljoen EUR	2004	2005	2006	2007	Nieuwe begrotingsontdeling na RBR				
Department EWBL, ANRE									
ontvangsten fonds hernieuwbare energiebronnen (decreet 17.7.2000)	4.500	0.900	3.000	0.000			0.000	0.000	0.000
ontvangsten energiefonds (decreet 17.07.2000)	0.000	0.000	12.000	22.000	Pr. LE: ontvangsten energiefonds (decreet 17.07.2000)		10.510	0.530	0.701
Department ALZ, ADARIM									
terugneming van participatie door de VMH	0.000	0.000	0.000	0.000			0	0	0
opbrengst uit de verkoop van de participatie in de VMH	120.000	40.000	0.000	0.000			0	0	0
Department LNI, AMRIAL									
ontvangsten m.b.t. Fonds voor de controle op uitvoerende taken van brand- en stookketeltechnici	0.225	0.045	0.180	0.180	Pr. LC: ontvangsten m.b.t. Fonds voor de controle op uitvoerende taken van brand- en stookketeltechnici		0.280	0.280	0.307
boscompensatiefonds-bosbehoudbydrage	2.500	2.500	2.750	2.800	Pr. LD: boscompensatiefonds-bosbehoudbydrage		2.800	3.332	3.677
visserijverloven (visserijfonds decreet 21.12.1990)	0.600	0.800	0.850	0.780	Pr. LD: visserijverloven (visserijfonds decreet 21.12.1990)		0.800	0.800	0.878
Fonds Landinrichting: ontvangsten uit wetten ruilverkaveling en landinrichting (decreet 07.07.1998)	2.555	2.615	1.316	1.430	Pr. LC: Fonds Landinrichting: ontvangsten uit wetten ruilverkaveling en landinrichting (decreet 07.07.1998)		1.096	2.070	2.140
EOGFL-terugnemingen ruilverkaveling en landinrichting (decreet 07.07.1998)	0.000	0.000	pm	pm			0	0	0
inkomsten i.v.m. Grondwaterwinning (decreet schade-fonds 12.12.1990)	0.007	0.000	0.000	0.000			0	0	0
EOGFL-inkomsten i.v.m. de waterhuishouding	0.063	0.040	0.310	0.000			0	0	0
inkomsten i.v.m. waterhuishouding (decreet Fonds waterhuishouding 22.11.1995)	0.090	0.090	0.650	0.000			0.000	0.000	0.000
					Pr. LD: Financiële bijstand van de EU betreffende uitgaven gedaan n.m. LIFE (art. 45, Decreet 22.12.2006)		0.250	0.250	1.304
					Pr. LA: Salaries en toelagen van personeelsleden van de diensten an de Vlaamse regering met uitzondering van oplicht en/of aan het salaris ten laste wordt genomen door andere oerheden of vakorganisaties LNE (art. 92, decreet 22.12.2006)		0.100	0.241	0.110
					Pr. LC: retributies conformiteitsattesten zendantennas		0.000	0.000	0.000
Totaal eigen ontvangsten als administratieve middelenbegroting	155,5	47,0	21,8	28,8			15,1	7,4	9,8
3. INKOMSTEN AGENTSCHAPPEN MET RECHTSP									
in miljoen EUR	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Eigen ontvangsten VOI bestemd voor voeren milieubeleid	91,4	38	51	83	100	67	120	66	
1+2+3: TOTALE EIGEN INKOMSTEN beleidsdome	559,4	316,7	227,1	269,4	271,4	229,4	292,3	207,6	

2. OPVOLGING DOELSTELLINGEN

Doelstellingen voor een volgende generatie

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de indicatoren bij de acht lange-termijnuitsdagingen die in het MINA-plan 4 werden geformuleerd. De tabel geeft enkel deze indicatoren weer die reeds kunnen worden ingevuld of die in ontwikkeling zijn. Andere indicatoren dienen binnen de huidige planperiode te worden geoperationaliseerd. Per indicator wordt een korte stand van zaken, waar mogelijk ook een trend, beschreven. De informatiebronnen worden aangegeven.

Een verhoogde kwaliteit van de leefomgeving	
(zie ook indicatoren bij de plandoelstellingen lucht, water en leefkwaliteit)	
DALY's als gevolg van luchtvervuiling en milieuhinder (PACT2020)	Gemiddeld speelt een inwoner in Vlaanderen iets minder dan een half gezond levensjaar kwijt door milieuverstoringen. De effecten veroorzaakt door fijn stof zijn veruit het belangrijkste (ca. 75% van de DALY's). Geluidshinder is verantwoordelijk voor circa 20% van het totaal aantal DALY's (bron: MIRA)
Index omgevingskwaliteit per gebiedstype	In het najaar van 2011 is een TWOL studie gestart met als doel omgevingskwaliteit in kaart te brengen en meetbaar te maken (opdrachtgever LNE).

Luchtkwaliteitsindex	De periode 2000-2010 werd gekenmerkt door een wisselende luchtkwaliteit, met als uitschieters de jaren 2003 en 2006 waarin merkelijk meer dagen met een ondermaatse luchtkwaliteit voorkwamen. Het verloop van de luchtkwaliteitsindex wordt gedomineerd door het verloop van de subindex voor fijn stof (PM10) (bron: VRIND).
Een milieuverantwoorde productie en consumptie <i>(zie ook plandoelstellingen productie en consumptie)</i>	
Ecologische voetafdruk voor Vlaanderen (PACT2020)	De ecologische voetafdruk van Vlaanderen bedroeg in 2004 6,3 gha per persoon. De biocapaciteit bedroeg slechts 1,3 gha per persoon. Vlaanderen heeft bijgevolg een ecologisch deficit van minstens 5 gha/cap. De voetafdruk van Vlaanderen is dus voornamelijk energiegebonden. De consumptiedomeinen met de grootste voetafdruk zijn voeding, transport en huisvesting (bron: MIRA).
Gehalte aan organische koolstof van de bodem	De evolutie van het koolstofpercentage in de Vlaamse akker- en weilanden sinds de jaren 80 vertoont een duidelijk dalende tendens, met steeds meer percelen die beneden de optimale toestand (streefzone) komen te liggen. Vooral sinds het begin van de jaren 90 verloopt deze daling snel (bron: LARA).
Index voor Duurzame Economische Welvaart (PACT2020)	Wordt in het najaar van 2011 ontwikkeld voor Vlaanderen (opdrachtgever: MIRA).
Eco-efficiëntie Vlaamse economie (PACT2020)	Beschouwd over de periode 2000-2009 zijn heel wat parameters losgekoppeld van het bruto binnenlands product (BBP), zij het in verschillende mate. Zo daalde de uitstoot van vermistende stoffen en ozonprecursoren sterk. De uitstoot van broeikasgassen bleef eerst vrij stabiel maar vertoont sinds 2004 een voorzichtige daling. De emissie van zwevend stof daalt sinds 2005. De emissie van PAK's en de hoeveelheid primair afval van huishoudens en bedrijven vertonen een schommelend verloop maar namen globaal gezien minder snel toe dan het BBP (bron: MIRA).
Materiaalintensiteit Vlaamse economie (PACT2020)	Tussen 1995 en 2008 vertoont de Directe Materialen Input (DMI) een schommelend verloop, met een stijgende tendens. De stijging is wel minder uitgesproken dan de stijging van het BBP. Daardoor kunnen we spreken van een relatieve ontkoppeling tussen DMI en BBP (bron: MIRA).
Eigen materialenconsumptie	De eigen (Vlaamse) materialenconsumptie bedroeg in 2008 ca. 50% van de materialenbehoefte (DMI) van de Vlaamse economie (bron: VRIND).

Vervoersintensiteit Vlaamse economie	In de periode 2000-2007 hield het transportvolume (personenkilometers en tonkilometers) gelijke tred met de groei van het BBP. In 2000-2009 kende vooral het goederentransport een sterke terugval (economische crisis) (bron: MIRA).
Bewaren van de biodiversiteit en de integriteit van ecosystemen (zie ook plandoelstellingen biodiversiteit)	
Aantal bijkomende exoten	Zowel de druk door nieuwe uitheemse diersoorten als het aantal uitheemse plantensoorten/km ² blijft toenemen. Wanneer deze soorten invasief zijn kunnen ze inheemse verdringen (bron: NARA).
Aandeel watersystemen met een zeer goede toestand	Hoewel meerdere waterlichamen voor een aantal deelparameters al “zeer goed” scoren, bevindt momenteel waarschijnlijk geen enkel Vlaams waterlichaam zich, gelet op het “one out, all out”-principe, in “zeer goede toestand”. Indien bv. enkel de biologische beoordeling (BBI) beschouwd wordt, bevindt ongeveer 3% zich in de beste klasse (“zeer goed”) over de periode 2008-2010 (bron: VMM).
Impact op natuur als gevolg van klimaatwijziging	Verschillende langetermijnwaarnemingen (aankomstdata trekvogels, pollenpieken, trend Zuid-Europese soorten,...) wijzen op een toenemende impact van de klimaatverandering op de natuur in Vlaanderen (bron: NARA).
Een klimaatvriendelijke samenleving met oog voor hernieuwbare bronnen (zie ook plandoelstellingen minder absolute milieudruk en milieuverantwoorde productie en consumptie)	
Energie-intensiteit Vlaamse economie (PACT2020)	Vanaf 2005 realiseert Vlaanderen een duidelijke ontkoppeling tussen de economische groei en het energiegebruik. Inmiddels ligt de energie-intensiteit van de Vlaamse economie 11,5% lager dan in 1990 (bron: VRIND).
Gemiddeld E-peil van nieuwe en vernieuwde gebouwen (PACT2020)	Voor wat betreft de nieuwbouwwoningen daalde het E-peil van gemiddeld E86 in 2006 naar gemiddeld E76 in 2009 (bron: VEA).
Vlaanderen beperkt de milieu-impact op andere landen	
Grensoverschrijdende emissie van fijn stof	De PM-emissies afkomstig uit Vlaanderen veroorzaken in het buitenland dubbel zoveel schadelijke gezondheidseffecten als de buitenlandse emissies in Vlaanderen (2002) (bron: MIRA).
Vuilvrachten naar de Noordzee	De totale nutriëntenvracht vanuit België naar de Noordzee vertoont in de periode 2000-2008 slechts een licht dalend verloop (bron: EMA).

Aandeel verborgen stromen	Op basis van de beschikbare inschatting (cijfers 2004) bestaat ca. driekwart van de totale grondstoffenbehoefte uit import uit verborgen stromen (bron: MIRA)
Verhouding import/DMC	In 2004 bestond de grondstoffenbehoefte (DMI) voor 21 % uit eigen ontginningen en voor 79 % uit import (bron: MIRA).
Beheersen van risico's	
Risico's op schade als gevolg van overstromingen	Cijfermateriaal over risico's wordt beschikbaar. Er wordt onderzocht hoe dit vertaald kan worden naar een eenduidig interpreteerbare indicator (bron: VMM).
Risico's op schade als gevolg van erosie	Indicator wordt ontwikkeld op basis van het aantal schadegevallen a.g.v. erosie (bron: LNE).
Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de akkerbouw, tuinbouw en buiten de landbouw	Sinds 1990 is het totale gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geleidelijk gedaald. Ook de druk op het waterleven is sinds 1990 gehalveerd, doch blijft de laatste jaren nagenoeg op hetzelfde niveau schommelen (bron: MIRA).
Vlaanderen scoort –ook voor leefmilieu – evengoed als vergelijkbare regio's (Benchmarkregio's/landen zoals gedefinieerd in 'Vlaanderen vergeleken')	
Emissie van broeikasgassen	De broeikasgasemissie/inwoner ligt in Vlaanderen, net zoals in andere energie-intensieve regio's/landen, hoger dan het EU-gemiddelde (bron: LNE).
Emissie verzurende stoffen	Ondanks de dalende trend, blijven de zuuremissies/inwoner in Vlaanderen hoog in vergelijking met benchmarkregio's/landen (bron: LNE).
Huishoudelijk afval	Vlaanderen slaagt er in de huishoudelijke afvalproductie onder controle te houden en scoort hiermee zeer goed in vergelijking met de benchmark regio's/landen (bron: LNE).
Zuiveringsgraad huishoudens	Vlaanderen haalt geleidelijk zijn historische achterstand ten aanzien van de benchmark regio's/landen in (bron: LNE).
Leidingwatergebruik	Het leidingwatergebruik/inwoner ligt in Vlaanderen relatief laag in vergelijking met Europese economische topregio's (bron: LNE).
Energiegebruik	Het energiegebruik/persoon ligt in Vlaanderen hoog in vergelijking met andere vergelijkbare regio's (bron: LNE).
Aandeel hernieuwbare energie	Vlaanderen situeert zich in het staartpeloton wanneer het aandeel hernieuwbare energie in de totale energieconsumptie vergeleken wordt tussen de benchmarkregio's/landen (bron: LNE).

Staat van instandhouding van soorten en habitats	In Nederland en Luxemburg is het aandeel soorten met een gunstige evaluatie ongeveer even groot als in Vlaanderen. In Ierland en Zweden is er een beduidend groter aandeel van soorten met een gunstige evaluatie. In al deze lidstaten is het aandeel habitats met een zeer ongunstige evaluatie wel veel kleiner dan in Vlaanderen (bron: SVR).
Meer maatschappelijke zorg voor milieu	
Milieubesef bij Vlamingen (SCV-survey)	Het milieubesef is sterk afgenomen tussen 1996 en 2005, doch lijkt nadien terug in de goede richting te evolueren (bron: SVR).
Bereidheid tot milieubewust gedrag (SCV-survey)	Het aandeel Vlamingen dat bereid is financiële inspanningen te leveren voor het milieu neemt langzaam toe tot 60,9% in 2010 (bron: SVR).
Feitelijk milieubewust gedrag (SCV-survey)	Het aandeel Vlamingen dat aangeeft zich zuinig te gedragen, is in de periode 2005-2009 toegenomen van 42,3% tot 52,5% (bron: SVR).

Plandoelstellingen

In dit onderdeel wordt nader ingegaan op de indicatoren bij de plandoelstellingen. Voor alle indicatoren wordt de huidige stand van zaken gegeven (zie 'status' in tabel), en waar mogelijk wordt in de tekst ook de mate van doelbereik ten aanzien van de plandoelstellingen aangegeven. Voor de indicatoren, waar een langere tijdsreeks (minstens vier jaar) beschikbaar is, werd een trend bepaald. De berekende trend wordt als onbeduidend beschouwd indien hij begrepen is tussen -1% en +1% op jaarbasis (code +/-). Zowel de positieve trend als de negatieve trend wordt verder onderverdeeld in twee klassen (++: gunstig tot zeer gunstig, +: voorzichtig positief, --: negatief tot zeer negatief, -: licht negatief). De trend is onafhankelijk van het doelbereik. Een gunstige trend garandeert dus niet noodzakelijk een hoog doelbereik en omgekeerd.

Betere leefkwaliteit

BLOOTSTELLING AAN LUCHTVERONTREINIGING

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% Vlaamse bevolking meer dan 35 dagen blootgesteld aan daggemiddelde PM10-concentraties van meer dan 50 µg/m ³	0% in 2015	7% in 2010 Trend: ++	Neen in 2010
2	% van de Vlaamse bevolking blootgesteld aan overschrijding van de jaargemiddelde PM2,5-concentratie van 25 µg/m ³	0% in 2015	0% in 2010 Trend: +/-	Ja in 2010
3	% Vlaamse bevolking blootgesteld aan overschrijding van de jaargemiddelde NO ₂ -concentratie van 40 µg/m ³	0% in 2015	2% in 2010 Trend: ++	Neen in 2010
4	% Vlaamse bevolking blootgesteld aan meer dan 25 dagen met overschrijding van de EU-streefwaarde voor ozon	0% in 2015	0% in 2010 Trend: +/-	Ja in 2010

1. Sinds 1997 daalt het percentage van de Vlamingen blootgesteld aan overschrijdingen van de Europese dagnorm voor fijn stof. In 2007 was dit nog het geval voor 45% van de burgers; dit aandeel nam gevoelig af tot 7% in 2010. Ongunstige meteo-omstandigheden kunnen deze positieve trend beïnvloeden.
2. Sinds 2008 werd geen enkele Vlaming meer blootgesteld aan overschrijdingen van de jaargemiddelde PM_{2,5}-concentratie van 25 µg/m³.
3. Het percentage van de Vlaamse bevolking blootgesteld aan jaargemiddelde NO₂-concentraties boven de EU grenswaarde van 40 µg/m³ vertoont een licht dalende trend tot 2% in 2010. Vooral de bevolking in stedelijke en verkeersintensieve regio's wordt blootgesteld aan overschrijdingen van de actueel geldende EU-grenswaarde. In die regio's wordt bovendien een stagnatie vastgesteld in de concentraties.
4. Het percentage van de Vlaamse bevolking blootgesteld aan ozonconcentraties boven de EU-streefwaarde bedroeg 18% in 2003 (gebaseerd op de overschrijdingen in de jaren 2001, 2002 en 2003) en 15% in 2005 (gebaseerd op overschrijdingen in 2003, 2004 en 2005). Deze hoge blootstellingen waren onder meer te wijten aan de warme en droge zomer van 2003. In de periode 2007-2010 was de situatie gunstiger: volgens modelberekeningen werd geen enkele Vlaming op meer dan 25 dagen blootgesteld aan overschrijdingen van de EU-streefwaarde.

MILIEUHINDER

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Aantal Vlamingen ernstig gehinderd door verkeerslawaai (PACT 2020)	-15% in 2020 t.o.v. 2010	12,9% in 2007	Te evalueren na 2012 SLO-3
2	Aantal personen ernstig gehinderd door lawaai van wegverkeer, spoorverkeer, luchtvaart en industrie in de agglomeraties van Antwerpen en Gent	Daalt t.o.v. nulmeting		
3	Aantal Vlamingen (ernstig) gehinderd door geur	Max. 12% (waarvan max. 4,5% ernstig) in 2015	15,3% (waarvan 5,5% ernstig) in 2007	Te evalueren na 2012 SLO-3

1. Het Schriftelijk Leefomgevingsonderzoek (SLO) geeft aan dat 10% van de Vlamingen ernstig tot extreem gehinderd zijn door geluid (alle bronnen). Verkeer is de belangrijkste bron van geluidshinder in Vlaanderen. Uit het SLO blijkt dat in 2007 12,9% van de Vlamingen ernstig tot extreem gehinderd zijn door verkeerslawaai. Bij de nulmeting in 2000 was dit aandeel 15%. In uitvoering van de Europese richtlijn Omgevingslawaai worden geluidskaarten opgemaakt van de belangrijkste bronnen (wegverkeer, spoorverkeer, luchthavens). Deze kaarten bieden een nulmeting van het aantal potentieel door geluid gehinderde burgers.
2. De nulmeting geeft aan dat in de agglomeraties Antwerpen en Gent respectievelijk 33 400 en 36 100 inwoners worden blootgesteld aan Lden-niveaus van meer dan 70 dB ten gevolge van het wegverkeer. Voor spoorverkeer zijn dit respectievelijk 1 900 en 3 500 inwoners.
3. Het aandeel geurgehinderde burgers bedroeg 15,3% in 2007 (SLO). In 2007 gaf 5,5% van de Vlamingen aan ernstig tot extreem gehinderd te zijn door geur, wat een lichte toename is t.o.v. 2003 (5,2%) maar minder dan in 2000 (7%).

GROENBELEVING

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Aandeel Vlamingen in stedelijk gebied dat beschikt over toegankelijk buurtgroen	Toename t.o.v. 2008	Zie tekst	Te bepalen vanaf 2012

1. Het aandeel inwoners dat op minder dan 400 meter wandelafstand woont van openbaar buurtgroen lag in 2008 tussen 45% (Mechelen) en 87% (Gent).

Biodiversiteit

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Algemene broedvogelindex (PACT 2020)	+10% in 2015 t.o.v. 2007-2008	Zie tekst	Neen in 2009
2	Vlinderindex (PACT 2020)	+10% in 2015 t.o.v. 2004	+18% in 2009 Trend: +/-	Ja in 2009
3	Overwinterende watervogelindex (PACT 2020)	+10% in 2015 t.o.v. 2005-2006	-19% in 2009 Trend: -	Neen in 2009
4	Evolutie van de oppervlakte onder effectief natuurbeheer (PACT 2020)	60.000 ha in 2015	46.556 ha in 2010	78% in 2010
5	Totale oppervlakte VEN afgebakend	125.000 ha in 2015	88.972 ha in 2010 Trend: +/-	71% in 2010
6	Bosbarometer	Toename (2020) t.o.v. nulmeting	/	/

1. De populatie broedvogels in landbouwgebieden kende een sterke daling tussen 1990 en 2002. De toestand lijkt zich sindsdien eerder te stabiliseren. De toestand van de broedvogels van bosgebieden ging er in de periode 1990-2009 steeds op vooruit. De populatie 'andere' broedvogels uit verschillende leefgebieden bleef nagenoeg stabiel.
2. De vlinderindex vertoont een schommelend verloop tussen 1992 en 2009. Het aantal kleine vuurvlinders vertoont sterke schommelingen terwijl vooral het groot dikkopje en in mindere mate het bruin zandoogje achteruitgaan. De populatie van het oranjetipje blijft relatief stabiel en die van het Icarusblauwtje kent na een sterke achteruitgang terug een toename.
3. De aantallen overwinterende watervogels zijn tussen 1992 (tellingen winter 1991-1992) en 2003 vervijfvoudigd. Deze toename zet zich niet meer door na 2003 (eerder afname vanaf 2006).
4. De totale oppervlakte onder effectief natuurbeheer bedroeg in 2010 46.556 ha, een toename met circa 2.500 ha ten opzichte van 2009.
5. De totale oppervlakte VEN is sinds 2003 langzaam toegenomen en bedraagt 88.972 ha in 2010.
6. Indicator wordt verder ontwikkeld.

RECREATIE EN TOEGANKELIJKHEID

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Oppervlakte aandeel toegankelijke natuur- en bosgebieden met toegankelijkheidsregeling	60% in 2015	Zie tekst	Neen in 2011
2	Oppervlakte speelzones in bossen en natuurreservaten	+ 45% (+1000 ha) t.o.v. 2009	+90 ha in 2010 Trend: ++	9,1% in 2010
3	Aandeel stedelijke of kleinstedelijke gebieden met een stadsbos of stadsbosproject (PACT 2020)	40%	53% in 2011	Ja in 2011

1. In mei 2011 beschikte Vlaanderen over 25 toegankelijkheidsregelingen nieuwe stijl, goed voor 2.073 ha toegankelijk bos conform de actuele toegankelijkheidsregeling (BVR 5/12/2008).
2. Het areaal speelzones in bossen en natuurgebieden bedroeg 2453 ha op 1 april 2010, dit is een toename met 90 ha t.o.v. 2009.
3. Op dit moment zijn er 30 stadsbosprojecten gestart binnen 57 (klein)stedelijke gebieden. Dit komt neer op een aandeel van 53%. Als maat voor een gestart stadsbos wordt genomen: er is een visie ontwikkeld en de uitvoering werd gestart, dit in overleg met de partners uit het betrokken (klein)stedelijk gebied.

Schonere lucht

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Jaargemiddelde concentratie PM10 in de omgevingslucht (ruimtelijk gemiddelde) (PACT 2020)	-25% in 2020 t.o.v. 2007	24 µg/m³ in 2010 Trend: +	43% in 2010
2	Jaargemiddelde concentratie PM2,5 in de omgevingslucht	Maximum 25 µg/m³ in 2015	In 2010 maximum van 23 µg/m³ Trend: ++	Ja in 2010
3	Voortschrijdend driejaarsgemiddelde concentratie PM2,5 op grootstedelijke achtergrondlocaties	Max. 20 µg/m³ (gemiddeld over 2013-2015)	/	/
4	Jaargemiddelde concentratie NO ₂ in de omgevingslucht	Maximum 40 µg/m³ in 2015	In 2010 maximum van 41 µg/m³ Trend: +	Neen in 2010
5	Aantal dagen waarop het hoogste 8-uurgemiddelde per dag de streefwaarde van 120 µg/m³ O ₃ (NET60ppb-max8u) overschrijdt (3-jaarsgemiddelde waarde)	Maximaal 25 in 2015	17 in 2010 Trend: ++	Ja in 2010
6	Aantal overschrijdingen (meetposten in overschrijdingszones met bevolkingsimpact) van de jaargemiddelde norm van As, Cd, Ni en Pb in de PM10-fractie, uitgemiddeld over een kalenderjaar (As: 6 ng/m³; Cd: 5 ng/m³; Pb: 500 ng/m³; Ni: 20 ng/m³)	0 in 2015	8 in 2010 Trend: +/-	Neen in 2010

1. De ruimtelijk jaargemiddelde PM10-concentratie vertoont de laatste jaren een licht dalende trend en bedroeg 24 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ in 2010.
2. De jaargemiddelde PM2,5-concentratie vertoont de laatste jaren een dalende trend. In 2010 lag op alle meetplaatsen de PM2,5-concentratie onder 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Een bijkomende EU-grenswaarde van 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ op stedelijk achtergrondniveau moet eveneens worden gehaald in 2015. Wanneer het meetnet volledig operationeel is, zal hier ook aan getoetst worden. De te behalen daling van 20 % tussen 2010 en 2020 vormt nog een grote uitdaging.
3. Wordt beoordeeld op het einde van de planperiode.
4. Zowel het ruimtelijk gemiddelde als de maximale geïnterpoleerde waarden van NO₂-concentraties kennen sinds 2005 een licht dalend verloop. In 2010 werd met een maximum van 41 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ de grenswaarde nog steeds overschreden. Deze waarde is de hoogste (geïnterpoleerde) waarde die in Vlaanderen voorkomt als ruimtelijk gemiddelde voor een oppervlakte van 4 km op 4 km en dus relevant voor blootstelling in die zone. De maximaal gemeten jaargemiddelde concentratie op een bepaalde meetplaats in Vlaanderen bedroeg 44 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ in 2010. Ook deze waarde moet getoetst worden aan de norm van 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Metingen en studies wijzen er bovendien op dat de concentraties op straatniveau substantieel hoger liggen.
5. Sinds 2005 daalt de driejaarsgemiddelde waarde van het aantal dagen met overschrijding van de ozon-streefwaarde. Vanaf 2008 blijft dit driejaarsgemiddelde ook onder het vooropgestelde maximum van 25 dagen.
6. De concentratie van de zware metalen arseen, cadmium, nikkel en lood in de omgevingslucht wordt gemeten in diverse meetstations die zich hoofdzakelijk bevinden in hotspotregio's (industriële omgeving). Er komen nog steeds overschrijdingen voor van de jaargemiddelde concentratie zware metalen in de fijn stoffractie van de lucht. In 2010 waren er vier overschrijdingen voor As, twee voor Cd en twee voor Ni. In 2009 en 2010 kwamen er geen overschrijdingen voor Pb voor.

ATMOSFERISCHE DEPOSITIE

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Areaal natuur met overschrijding kritische lasten verzuring	Max. 20 % in 2015	48% in 2009 Trend: ++	Neen in 2009
2	Areaal natuur met overschrijding kritische lasten vermesting	Max. 65% in 2015	76% in 2009 Trend: +	Neen in 2009

1. De oppervlakte bos, heide en grasland met overschrijding van de kritische last voor verzurende depositie nam sterk af tussen 1990 (92%) en 2009 (48%).
2. De oppervlakte bos, heide en grasland met overschrijding van de kritische last voor vermestende depositie nam in de periode 1990-2009 af van 91% tot 76%. Het areaal met overschrijding is enkel afgenomen voor grasland, voor bossen en heide blijft de overschrijding van de kritische last voor vermestende depositie 100% van het areaal bedragen.

Goede toestand watersystemen**KWALITEIT VAN OPPERVLAKTEWATER**

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% oppervlaktewaterlichamen met een goede kwalitatieve toestand	Meer dan 50% (2021)	Zie tekst	Neen in 2010
2	% oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de norm voor opgeloste zuurstof	79% in 2015	65% in 2010 Trend: +/-	83% in 2010
3	% oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de norm voor stikstof	27% in 2015	25% in 2010 Trend: +/-	92% in 2010
4	% oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de Europese normen voor milieugevaarlijke stoffen	Toename in de periode 2010-2015	/	/

1. Indien enkel de biologische beoordeling BBI beschouwd wordt, bevindt ongeveer 35% zich in de 'goed' of 'zeer goed' over de periode 2008-2010. Gelet op het 'one out, all out'-principe bevindt waarschijnlijk minder dan 4% van de Vlaamse waterlichamen zich momenteel in 'goede toestand'.
2. In 2010 scoorden 65% van de oppervlaktewaterlichamen 'goed' tot 'zeer goed' voor de parameter zuurstof (verzadiging).
3. In 2009 en 2010 scoorden circa 25% van de oppervlaktewaterlichamen 'goed' tot 'zeer goed' voor de parameter stikstof.
4. Indicator wordt nog verder ontwikkeld en zal beschikbaar komen naar aanleiding van de druk- en impactanalyse eind 2014 (art. 60 DIW).

KWALITEIT EN KWANTITEIT VAN GRONDWATER

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% grondwaterlichamen met een goede chemische toestand	Toename in de periode 2010-2015	26% in goede toestand	Te evalueren vanaf 2012 (cijfers 2011)
2	% grondwaterlichamen met een goede kwantitatieve toestand	Toename in de periode 2010-2015	67% in goede toestand	Te evalueren vanaf 2012 (cijfers 2011)

1. 26% van de grondwaterlichamen heeft een 'goede' chemische toestand.
2. 67% van de grondwaterlichamen bevindt zich in 'goede' kwantitatieve toestand.

KWALITEIT VAN OPPERVLAKTEWATER EN GRONDWATER IN SPECIFIEKE GEBIEDEN

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% oppervlaktewaterlichamen in beschermde gebieden “drinkwater” die voldoen aan alle normen	90% in 2015	/	/
2	% zwemwateren die tenminste aanvaardbaar scoren	100% in 2015	/	/
3	% meetplaatsen van het MAP-meetnet oppervlaktewater met overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg/l	Maximaal 16% in 2014	28% in 2011 Trend: ++	Neen in 2011
4	Gewogen gemiddelde nitraatconcentratie in grondwater van filterniveau 1 van het freatisch grondwatermeetnet	Max. 36 mg/l eind 2014 Max. 32 mg/l eind 2018	Zie tekst	/
5	% meetpunten in hydrogeologisch homogene zones, waar in 2010 hogere concentraties gemeten werden en waar de gemiddelde nitraatconcentratie afgenomen is met minstens 10% eind 2014 en minstens 20% eind 2018	100 %	/	/

- Indicator wordt verder ontwikkeld; momenteel gaat overleg door over het normenkader.
- De eerste evaluatie volgens de nieuwe beoordelingsmethode kan pas gebeuren eind 2012.
Gebruik makend van de vorige methodiek blijkt dat de kwaliteit van het strandwater aan de kust en de binnenvijvers er tijdens het badseizoen 2010 (licht) op achteruitgegaan is ten opzichte van 2009.
Alle 42 badzones aan de kust voldeden evenwel nog aan de minimumnormen. Er was in 2010 dan ook geen enkel zwemverbod aan de Belgische kust. Van de 48 vijvers voldeden er 47 aan de imperatieve normen.
- In de winter van 2010-2011 voldeed 28% van de meetplaatsen niet aan de nitraatnorm van 50 mg nitraat per liter. Dat is een verbetering ten opzichte van 2009-2010 (33%), 2007-2008 (37%) en een status-quo t.o.v. 2008-2009.
- De trendlijn, gebaseerd op de meetresultaten sinds 2004, geeft aan dat de gemiddelde gewogen nitraatconcentratie in 2010 voor filterniveau 1 ongeveer 40 mg/l bedraagt.
- Indicator wordt verder ontwikkeld.

Minder absolute milieudruk

EMISSIONS NAAR LUCHT

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Emissie van broeikasgassen niet-ETS sectoren in de periode 2013-2020(PACT2020)	Nog geen doel vastgelegd	/	/
2	Emissie van broeikasgassen niet-ETS sectoren in de periode 2008-2012	45.597 kton CO ₂ -eq in 2008-2012	47.523 kton in 2009 Trend: +/-	Neen in 2009
3	Emissie NOx Transport	Max. 52,3 kton in 2015	97,8 kton in 2010 Trend: +	Neen in 2010
	Stationaire bronnen	Max. 58,1 kton in 2015	53,2 kton in 2010 Trend: ++	Ja in 2010
4	Emissie VOS Transport	Max. 3,9 kton in 2015	10,8 kton in 2010 Trend: ++	Neen in 2010
	Stationaire bronnen	Max. 64 kton in 2015	67,7 kton in 2010 Trend: ++	Neen in 2010
5	Emissie PM _{2,5} Transport	Max. 2,3 kton in 2015	5,8 kton in 2010 Trend: ++	Neen in 2010
	Stationaire bronnen	Max. 6,0 kton in 2015	5,8 kton in 2010 Trend: ++	Ja in 2010
6	Emissie SO ₂	Max. 49,4 kton in 2015	47,9 kton in 2010 Trend: ++	Ja in 2010
7	Emissie NH ₃	Max. 45 kton in 2015	43,7 kton in 2010 Trend: +	Ja in 2010

1. In het kader van het Europese Energie- en Klimaatpakket wordt gesteld dat de EU-27 unilateraal haar broeikasgasuitstoot tegen 2020 met 20% zal verminderen ten opzichte van 1990. Een belangrijk element uit het voorstel van de Europese Commissie heeft betrekking op het invoeren van één EU-wide cap (i.p.v. nationale caps) voor het Europees emissiehandelssysteem voor bedrijven (EU ETS), die op een geharmoniseerde wijze over de betrokken bedrijven (elektriciteitscentrales, grote industriële installaties en bepaalde procesemissies) wordt verdeeld. Voor de andere sectoren, die niet onder dit handelssysteem vallen ('niet-ETS sectoren', nl. niet-ETS industrie en energie, gebouwen, transport en landbouw), zijn er wel reductiedoelstellingen per lidstaat. De Belgische reductiedoelstelling van -15% in 2020 t.o.v. 2005 dient nog vertaald te worden naar een Vlaamse doelstelling.
2. Door het vastleggen van het ETS plafond in het Vlaams Toewijzingsplan 2008-2012 is de Vlaamse Kyoto-doelstelling de facto herleid tot een (gemiddelde) doelstelling voor de niet-ETS-sectoren van 45.597 kton CO₂-eq/jaar in de periode 2008-2012. In 2009 kwam circa 59% (of 47.523 kton CO₂-eq) van de broeikasgasuitstoot van inrichtingen die niet onder het systeem van verhandelbare emissierechten vallen (in overeenstemming met het toepassingsgebied 2008-2012). De niet-ETS broeikasgasuitstoot overschreed de doelstelling met 1,9 Mton CO₂-eq.

3. De NOx-emissies vertonen een dalende trend, zowel de niet-stationaire (-16% in 2010 t.o.v. 2000) als de stationaire (-36% in 2010 t.o.v. 2000). De laatste jaren is er evenwel opnieuw een lichte toename merkbaar bij de niet-stationaire NOx-emissies.
4. De VOS-emissies vertonen een dalende trend. Sinds 2000 zijn de stationaire emissies met 29% gedaald en de transport-gerelateerde emissies met 66%. De daling van de transportemissie is evenwel gestopt sinds 2008.
5. Zowel stationaire als niet-stationaire PM2,5-emissies zijn afgenomen t.o.v. 2000 en liggen in 2010 respectievelijk 32% en 36% lager. Tegen 2015 moeten de niet-stationaire emissies nog met 60% afnemen.
6. Tot 2000 was er een sterk dalende trend in SO2-emissie. Nadien zwakte deze trend af, doch sinds 2008 neemt de emissie opnieuw sterk af. In 2010 bedroeg deze 47,9 kton, 59% minder dan in 2000.
7. De ammoniakemissie vertoont sinds 2000 een dalende trend die steeds meer afzwakt. De emissie bedroeg 43,7 kton in 2010. Dit is 24% lager dan in 2000.

EMISSIONS NAAR WATER

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Emissie van Cd, Hg en Pb	Afname in de periode 2010-2015	Zie tekst	/
2	Druk door pesticiden (Seq-indicator)	Afname in de periode 2010-2015	Zie tekst	/

1. De belasting van het oppervlaktewater nam voor bijna alle zware metalen af in de periode 1998-2005; voor kwik met 21%, voor lood met 14%. Enkel cadmium nam toe met 2%.
Een nieuwe inventaris zal beschikbaar worden naar aanleiding van de druk- en impactanalyse in 2014 (art. 60 decreet Integraal waterbeleid, hierna DIW).
2. De indicator is een maat voor de risico's voor het waterleven verbonden aan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Sinds 2002 schommelt de indicatorwaarde rond 50% van de waarde van 1990.
Een actualisatie van de indicator zal gebeuren aanleiding van de druk- en impactanalyse in 2014 (art. 60 DIW).

EMISSIONS NAAR DE BODEM

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Hoeveelheid fosfaat uit dierlijk mest op landbouwgrond opgebracht	Max. 40 miljoen kg P ₂ O ₅ in 2015	44,7 miljoen kg in 2009 Trend: +	Neen in 2009
2	Gewogen gemiddeld nitraatresidu	Max. 70 kg N/ha in 2015	64 kg N/ha in 2010. Trend: +	Ja in 2010

1. Sinds 1997 is de hoeveelheid opgebrachte kg P₂O₅ uit dierlijke mest duidelijk gedaald, tot 44,7 miljoen kg P₂O₅ in 2009.
2. Het gemiddeld nitraatresidu is afgenomen van 112 kg N/ha in 2004 tot 64 kg N/ha in 2010.

MILIEUDRUK DOOR AFVAL

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Geproduceerde huishoudelijke afvalstoffen	Blijft gelijk of vermindert t.o.v. 2000 (560 kg/inw)	525 kg/inw in 2010 Trend: +	Ja in 2010
	Primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen (exclusief bouw- en sloopafval, slib en grond)	Afname t.o.v. de periode 2005-2007	11,5 miljoen ton in 2008 Trend: +/-	Nee in 2008
2	Totale hoeveelheid niet-selectief aangeboden primair bedrijfsafval	Afname t.o.v. de periode 2005-2007	0,9 miljoen ton in 2008 Trend: ++	Ja in 2008
3	Hoeveelheid gestorte niet-brandbare bedrijfsafvalstoffen	Afname t.o.v. de periode 2007-2009	0,98 miljoen ton in 2010 Trend: +/-	Ja in 2010
	Hoeveelheid definitief verwijderd huishoudelijk afval (restafval)	Afname tot 150 kg per inwoner	150 in 2010 Trend: +/-	Ja in 2010

1. De totale hoeveelheid primair geproduceerd bedrijfsafval bedroeg 21,8 miljoen ton in 2008. Ongeveer de helft van dit primair bedrijfsafval is bouw- en sloopafval, slib en grond. Zonder deze stromen lag de hoeveelheid primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen op 11,5 miljoen ton. In de periode 2000-2008 bleef deze afvalstroom nagenoeg constant. Sinds 2002 schommelt de huishoudelijke afvalproductie tussen 555 en 525 kg per inwoner. In tegenstelling tot de periode vóór 2002 is er geen toename meer en bleef de productie van huishoudelijk afval per inwoner onder het niveau van 2000.
2. De hoeveelheid niet-selectief aangeboden primair bedrijfsafval bedroeg 0,9 miljoen ton in 2008.
3. De hoeveelheid gestorte niet-brandbare bedrijfsafvalstoffen schommelt rond 1 miljoen ton in de periode 2007-201 (0,982 miljoen ton in 2010). De totale hoeveelheid restafval blijft afnemen. In 2009 was dit nog 149 kg/inwoner. In 2009 haalden 204 gemeenten reeds de streefnorm van maximaal 150 kg restafval per inwoner en per jaar.

Milieuverantwoorde productie en consumptie

ECO-EFFICIENTIE

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Primaire bedrijfsafvalstoffen (exclusief bouw- en sloopafval, slib en grond) versus bruto toegevoegde waarde van de betreffende industriële sectoren (PACT 2020)	Verdere ontkoppeling in de periode 2010-2015	Relatieve ontkoppeling in 2002-2008	Te evalueren vanaf 2012 (cijfers 2011)
2	Percentage nieuwbouwwoningen dat beter doet dan E-peil 40 (PACT 2020)	21% in 2015	3,2% in 2009 Trend: ++	15% in 2009
3	Gemiddelde ecoscore Vlaams personenwagenpark (PACT 2020)	61 in 2015	54,9 in 2009	Neen in 2009
4	Gemiddelde ecoscore voertuigenpark (personenwagens) Vlaamse overheden	63 in 2015	52,5 in 2009	Neen in 2009

- Als bouw- en sloopafval buiten beschouwing wordt gelaten, is er in de periode 2002-2008 een relatieve ontkoppeling tussen de hoeveelheid primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen en het bruto regionaal product.
- Het aandeel nieuwbouwwoningen met een E-peil < 40 is de jongste jaren toegenomen tot 3,2% in 2009.
- De gemiddelde ecoscore van het Vlaamse wagenpark (personenwagens, alle brandstoftypes samen) nam toe van 52 in 2007 tot 54,9 in 2009.
- De gemiddelde ecoscore van de dienstvoertuigen van de Vlaamse overheid bedroeg 52,5 in 2009.

GEBRUIK VAN GRONDSTOFFEN EN MATERIALEN

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Aandeel afval dat als secundair materiaal wordt ingezet (PACT 2020)	Toename in de periode 2010-2015	Zie tekst	Nog geen cijfers beschikbaar
2	Aandeel ingezette alternatieven oppervlaktedelfstoffen	Toename in de periode 2010-2015	Zie tekst	Nog geen cijfers beschikbaar
3	Leidingwatergebruik	Geen toename in de periode 2010-2015	342 miljoen m ³ in 2009	Te evalueren vanaf 2012
4	Hemelwatergebruik door huishoudens	Toename t.o.v. 2010	/	/
5	Aandeel woon-werkverplaatsingen te voet, met de fiets of het openbaar vervoer van de Vlaamse ambtenaren	Toename in de periode 2010-2015	/	/

- Deze indicator kan nog niet worden ingevuld. Wel kan worden aangegeven dat in 2008 ca. 63% van het primair bedrijfsafval naar één of andere vorm van materiaalrecuperatie (hergebruik, gebruik als secundaire grondstof, recyclage of compostering) ging. Het aandeel huishoudelijk afval dat naar materiaalrecuperatie gaat, liep op tot 75% in 2009.
- Nieuwe cijfers worden in het najaar van 2011 beschikbaar. Voor alle oppervlaktedelfstoffen samen is de hoeveelheid ingezette alternatieven in 2007

- dubbel zo groot (68%) als de hoeveelheid ontgonnen primaire oppervlaktedelfstoffen op Vlaamse bodem (32%).
3. Het leidingwatergebruik (totaal gefactureerd) bedroeg in 2009 342 miljoen m³. Sinds 2008 daalt het lichtjes na geschommeld te hebben rond 370 miljoen m³.
 4. Indicator te ontwikkelen.
 5. Indicator te ontwikkelen.

ENERGIE

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Gerealiseerd % aan energiebesparing op basis van het gemiddeld finaal binnenlands energiegebruik	9% in 2016 tov periode 2001-2005	5,7% in 2010	Neen in 2010
2	Energiegebruik residentiële sector	Afname	273 PJ in 2010	Nog geen doel vastgelegd
3	Aandeel hernieuwbare energie in het finaal binnenlands energieverbruik (PACT 2020)	/	2,9% in 2009 Trend: ++	Nog geen doel vastgelegd

1. De effectieve besparing in 2010 wordt geschat op 5,7%. Hiermee wordt de tussentijdse streefwaarde voor 2010 (nl. een besparing van 3%) wel bereikt.
2. Het energieverbruik in de huishoudens steeg (+15,4%) in 2010 ten opzichte van 2009, omwille van het hoog aantal graaddagen (2010 was een koud jaar). Ten opzichte van 1990 steeg het verbruik met 33%. Het elektriciteitsverbruik in de huishoudelijke sector steeg met 1,4% in 2010 ten opzichte van 2009.
3. In het energie-klimaatpakket van de Europese Commissie werd voor België vastgelegd dat tegen 2020 het aandeel hernieuwbare energie 13% moet bedragen. Er is momenteel nog geen Vlaamse doelstelling. In 2009 bedroeg het aandeel hernieuwbare energie 2,9%. Meer dan de helft van dit aandeel is toe te schrijven aan groene warmte.

Verdere stappen in de remediëring

WATERBELEID

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Zuiveringsgraad (op RWZI)	86% in 2015	80% in 2010 Trend: +	93% in 2010
2	Waterlopen van 1 ^e categorie heringericht i.f.v. ecologie en wateropvang	6 km per jaar	Zie tekst	45% in 2008-2011
3	Ruimingen van waterlopen van 1 ^{ste} categorie	150.000 m ³ per jaar	Zie tekst	Ja in 2008-2010
4	Aantal waterlopen (van 15 prioritaire) onderzocht en sanering opgestart	100% in 2015	/	/

1. De zuiveringsgraad (% inwoners waarvan het afvalwater via riool wordt gezuiverd in een rioolwaterzuiveringsinstallatie) is eind 2010 toegenomen tot 80%.
2. In de periode 2008-2011 werd 10,8 km waterloop 1ste categorie heringericht i.f.v. ecologie en waterberging. Dus iets minder dan de helft van de beoogde doelstelling.
3. In de periode 2008-2010 werd gemiddeld 151.400 m³ per jaar geruimd.
4. Het oriënterend onderzoek is afgewerkt. De beslissing van de Vlaamse Regering over de lijst van 15 waterlopen wordt voorbereid.

BODEMBELEID

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% gronden met potentieel bodembedreigende inrichtingen of activiteiten waarvan de sanering minstens is gestart (d.w.z. een bodemsaneringsproject is conform verklaard) (PACT 2020)	100% (2036) 40 % (2015)	32 % in 2010 Trend: ++	79% in 2010
2	Erosiebeleidsindicator voor de uitvoering van erosiebestrijdingsmaatregelen	14 % in 2014	9,6% in 2010 Trend: ++	68% in 2010
3	% erosiegevoelige landbouwgronden met een permanente bedekking of natuurlijke vegetatie	50 % in 2015	48% in 2010	96% in 2010

1. Eind 2010 was voor 3712 (of 32%) gronden met historische bodemverontreiniging de sanering minstens opgestart.
2. De erosiebeleidsindicator, die het effect van zowel kleinschalige erosiebestrijdingswerken als het instrument beheersovereenkomsten erosiebestrijding meet, stond eind 2010 op 9,6%. Dit geeft aan dat 9,6% van de belangrijkste erosieproblemen in Vlaanderen opgelost werden.
3. Gebaseerd op de landbouwpercelenkaarten had in 2010 ca. 48% van de meest erosiegevoelige percelen een permanente bodembedekking.

NATUURBELEID

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van de soorten van Europees belang uitgevoerd	25% in 2015	/	/
2	Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van de habitats van Europees belang uitgevoerd	25% in 2015	/	/
3	Aantal aanwijzingsbesluiten en S-IHD-rapporten definitief goedgekeurd	100%	0% in 2010	Neen in 2010
4	Aantal nieuwe soortenbeschermingsplannen	+10 in 2015	Zie tekst	Te evalueren vanaf 2012
5	Aantal gesaneerde vismigratieknelpunten van eerste prioriteit (volgens strategische prioriteitenkaart)	90% in 2015	18% in 2010	20% in 2010
6	Aantal gesaneerde vismigratieknelpunten van tweede prioriteit (volgens strategische prioriteitenkaart)	50% in 2015	/	/

1. Indicator in ontwikkeling.
2. Indicator in ontwikkeling.
3. Er werden nog geen S-IHD rapporten goedgekeurd. In de loop van 2011 kunnen voor de eerste 16 speciale beschermingszones de instandhoudingsdoelstellingen principieel goedgekeurd worden.
4. Eind 2010 waren 18 soortenbeschermingsplannen/soortherstelprogramma in gebruik.
5. Bij opmaak van de prioriteitenkaart waren 38 knelpunten van eerste prioriteit. Hiervan zijn er ondertussen zeven opgelost.
6. Inventarisatie is aan de gang.

3. MAATREGELEN

3.1. Werk maken van een klimaatvriendelijke Vlaamse overheid

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...), BZ (AFM), onderhoudsfirma's, leveranciers

Voortgang en aanpak

In de periode 2010-voorjaar 2011 werd een methodologie ontwikkeld om de CO₂-emissies van de Vlaamse overheid en (de haalbaarheid van) mogelijke reductiemaatregelen te bepalen, op te volgen en te rapporteren. De CO₂-voetafdruk werd bij de ontwikkeling van de methodologie beperkt tot energieverbruik van gebouwsites, dienstverplaatsingen en woon-werkverkeer. Door extrapolatie van de nulmeting naar de volledige Vlaamse overheid werd een inschatting gemaakt van de CO₂-voetafdruk: 58,4 kton CO₂eq voor het jaar 2008. Omdat de vereiste inputgegevens voor de berekening van de CO₂-voetafdruk van de Vlaamse overheid niet centraal beschikbaar waren, werd in 2010 een eerste bevraging georganiseerd voor het inventariseren van de energieverbruiksgegevens. De vlootgegevens worden sinds 2009 jaarlijks opgevraagd. In de toekomst wordt ernaar gestreefd om een structuur (webbased databank) op te zetten waarbij de gegevens op een eenvoudige en betrouwbare wijze jaarlijks kunnen verzameld worden en centraal beschikbaar zijn.

In tussentijd (2011-2012) wordt ingezet op de verbetering van de kwaliteit van de inputgegevens enerzijds en op de toepassing van de tool op pilotschaal anderzijds. In een volgende fase zal het gebruik van de tool binnen de Vlaamse overheid gepromoot worden en een werking opgezet worden om de CO₂-voetafdruk voor het grootste deel van de Vlaamse overheid op te volgen en te rapporteren.

3.2. Afstemming overkoepelende beleidsplanning en -opvolging milieu, mobiliteit en ruimtelijke ordening in Vlaanderen

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, MOW en RWO (planningsentiteiten), Adviesraden

Voortgang en aanpak

De verdere participatie in elkaars huidige en toekomstige planningsprocessen kreeg een formele vorm, zowel bij de opmaak van het Mobiliteitsplan Vlaanderen (MPV) als bij het beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV). Zo is LNE bij het MPV vertegenwoordigd in de planningscommissie en bij het BRV zetelt LNE in de stuurgroep en het kernteam. Het kernteam houdt de pen vast van het BRV. Deze planningsorganen hebben alle een brede beleidsdomeinoverschrijdende samenstelling. Er werden reeds verschillende bijdragen vanuit LNE geleverd om de verwachtingen en het aanbod t.a.v. Ruimtelijke Ordening en Mobiliteit te verduidelijken en te integreren.

In 2012 worden de inhoudelijke raakvlakken verder geanalyseerd, afgebakend en geïntegreerd in de beleidsplannen. Bij het BRV betreft het eerst de hoofdlijnen voor het groenboek en vervolgens wordt dit scherper gesteld bij de opmaak van het witboek. Voor het MPV staat het proces verder en zal dit concreet op het niveau van doelstellingen en actielijnen kunnen gebeuren. Ook de structurele participatiemogelijkheden worden verder uitgewerkt. Door een analyse van de verschillende structuren binnen de drie domeinen wordt gezocht naar overige participatiemogelijkheden (bv. werkgroepen omgevingskwaliteit, adaptatie, milieuvriendelijke mobiliteit, ...). Ter ondersteuning van de interne LNE-

coördinatie wordt de begeleidingsopdracht “Omgevingskwaliteit & Kwaliteitsambities” gekoppeld aan de opmaak van het BRV. Tenslotte worden ook de bestaande toekomstverkenningen verder gestroomlijnd en afgestemd.

3.3. Bepalen van langetermijndoelstellingen milieubeleid en bijhorende trajecten

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, RWO, MOW, LV

Voortgang en aanpak

Het project bevindt zich in een verkennende fase waarbij mogelijke pistes voor het opzetten van een proces van langetermijndenken worden onderzocht. Extra aandacht gaat hierbij naar de afstemming met initiatieven die hieromtrent binnen en buiten het beleidsdomein bestaan of ontwikkeld worden. Mogelijke partnerschappen met derden worden bekeken. Om de link met toekomstverkenningen (en scenario-analyses) te onderzoeken, werd in het voorjaar een project met MIRA, NARA en de Studiedienst VR opgestart.

In een volgende fase zullen inhoudelijke keuzes worden gemaakt waarrond in 2012 zal worden gewerkt. Daarnaast wordt, afhankelijk van de output van het aftastende project, ingestapt in een traject voor toekomstverkenningen met MIRA en NARA. Tevens wordt de vergaarde kennis inzake lange termijn ontsloten (o.m. via de website).

3.4. Schendingen van het milieurecht gepast sanctioneren

Trekker: LNE (Departement)

Betrokkenen: LNE (dept. LNE, OVAM, ANB, VMM, VLM, ...), parketten, lokale en federale politie, provincies en gemeenten, toezichthouders van andere beleidsdomeinen

Voortgang en aanpak

In 2011 werkte de LNE-werkgroep Milieuhandhaving aan een verdere afstemming van handhavingsactiviteiten, verduidelijking van de regelgeving en aan kennisuitwisseling. Er werd een ontwerpbesluit opgesteld met technische wijzigingen van het Milieuhandhavingsbesluit. Veel aandacht ging naar de implementatie van een uniform sanctioneringsbeleid voor het hele milieurecht. Het kader met criteria voor de bepaling van het boetebedrag werd verder verfijnd en voor een aantal specifieke milieuschendingen ontwikkeld. Een studie om voor het (nieuwe) instrument vermogensvoordeelontneming een algemeen kader en methodologie te ontwikkelen, wordt in het najaar 2011 gefinaliseerd. Ze moet toelaten dit nieuwe instrument (nog) meer systematisch toe te passen.

In het Milieuhandhavingsprogramma 2011 van de Vlaamse Hoge Raad voor de Milieuhandhaving werden de prioriteiten van de verschillende handhavingsactoren verzameld. Ook in 2011 werd het Milieuhandhavingsrapport 2010 opgesteld, dat een vollediger beeld geeft van de uitvoering van het Milieuhandhavingsdecreet.

In 2012 ligt de focus op de decretaal voorziene globale evaluatie van het Milieuhandhavingsdecreet. Waar nodig en wenselijk zullen voorstellen tot aanpassing van de regelgeving worden geformuleerd (bv. inzake een vereenvoudigde boeteprocedure voor bepaalde milieumisdrijven, ...). Het Milieuhandhavingsprogramma 2012 en het Milieuhandhavingsrapport 2011 zullen een belangrijke inbreng zijn voor de bijsturing van het milieuhandhavingsbeleid. De werkgroepen van de Vlaamse Hoge Raad voor de Milieuhandhaving analyseren verschillende handhavingsknelpunten. Indien een bijsturing

van het beleid noodzakelijk blijkt, kan de VHRM hieromtrent aanbevelingen formuleren, zoals de uitvoering van de studie “Lokale milieuhandhaving – de implementatie van het Milieuhandhavingsdecreet” in 2012.

3.5. Vlottere toepassing MER-regelgeving

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen : LNE, RWO, MOW, DAR, externe stakeholders

Voortgang en aanpak

Het projectteam Versnellen van investeringsprojecten werkte de keuzes en acties van de visienota van de Vlaamse Regering uit. De opvolging en validering gebeurt door de task force en het politiek stuurcomité. De Vlaamse Regering zal tegen eind 2011 een ontwerpdecreet voor het invoeren van de omgevingsvergunning ter goedkeuring voorleggen. Ze hechtte haar principiële goedkeuring aan een ontwerp van decreet dat voor projecten de integratie van de milieueffectrapportage en veiligheidsrapportage in de milieu- en stedenbouwkundige vergunningsprocedure regelt.

Voor projectgedreven processen, waarvoor een bestemmingswijziging nodig is, werd een aanpak uitgewerkt en vervolgens een ontwerp van decreet.

Parallel met deze acties werd binnen de afdeling Milieu-, Natuur- en Energiebeleid de dienst Milieueffectrapportagebeheer opgericht, die de bestaande diensten Milieueffectrapportage en BGP samenvoegt en zich richt op een procesmatige manier van werken.

3.6. Subsidies met impact

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE en nagenoeg alle andere beleidsdomeinen

Voortgang en aanpak

Begin 2011 is een studie gestart over verbetervoorstellen voor LNE-subsidies aan lokale overheden op basis van een integrale evaluatie. Hierin worden de verschillende subsidieregelingen van het beleidsdomein richting gemeenten, provincies en lokale overheden onderzocht. Het gaat o.m. over subsidies voor riolering, erosiebestrijding, harmonisch park- en groenbeheer en subsidies in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst. In eerste instantie worden deze subsidies getoetst op hun effectiviteit, d.w.z. op het verschil dat ze maken naar impact op het terrein. Begin 2012 zal deze studie resulteren in aanbevelingen. Het witboek Interne staatshervorming zal daarbij als randvoorwaarde meegenomen worden.

Voor milieuschadelijke subsidies wordt intern een aanpak uitgewerkt vooraleer hierover in 2012 eventueel studiewerk wordt uitbesteed. In de voorbereidingsfase zal de focus liggen op het in kaart brengen van potentieel “vergroenbare” overheidsuitgaven en mogelijke manieren om hun milieurendement te verhogen.

3.7. Monitoring evolutie maatschappelijk gedrag en perceptie milieubeleid

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, DAR, EWI, burgers, bedrijven

Voortgang en aanpak

Uit een inventarisatie en screening van bestaand materiaal bleek dat er vooral weinig informatie bestaat over de redenen voor een bepaalde perceptie of een bepaald gedrag bij burgers. Deze informatie kan nochtans belangrijke input kan geven aan de inzet van instrumenten in het leefmilieubeleid. Omdat milieu een zeer breed domein is, wordt in eerste instantie gefocust op een actueel thema: milieuverantwoorde consumptie. De “waarom”-vraag staat daarbij centraal. Een onderzoek/enquête om de vereiste informatie te verzamelen, wordt uitbesteed. De studie zal in 2012 uitgevoerd worden en spitst zich toe op transport, voeding, afval, productgebruik, water en energie. De bevraging mikt op representatieve resultaten voor de Vlaamse bevolking en zoveel mogelijk afgestemd worden op bestaande bevragingen. Omdat de bevolking niet “homogeen” is samengesteld, zal eerst een aantal segmenten gedefinieerd worden.

Andere aspecten, zoals leefkwaliteit, en andere betrokkenen, zoals het bedrijfsleven en lokale overheden komen later aan bod.

Een andere invalshoek heeft te maken met de impact van educatie. Hiervoor werd een case geselecteerd, waaruit nadien ruimere lessen kunnen getrokken worden. In 2012 wordt onderzocht wat de impact is van het project Milieuzorg op School (MOS) en welke verbeteringen mogelijk zijn.

3.8. Optimaal inzetten alternatieve financieringstechnieken

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, EWI, DAR, OV, WVG, RWO, MOW, FB

Voortgang en aanpak

Een ontwerp van wijziging van het regelgevend kader (Vlarebo) rond bodemsaneringsorganisaties werd opgemaakt.

De oprichting van een Belgisch (of interregionaal) stookoliefonds werd op de agenda geplaatst van de Interministeriële Conferentie Leefmilieu (ICL) van 31 maart 2011. In mei werd een ICL-werkgroep opgericht, samengesteld uit vertegenwoordigers van de kabinetten van de gewestelijke en federale ministers, om de onderhandelingen opnieuw te starten. Daarnaast werd ook verder gewerkt aan de voorbereiding van een mogelijk Vlaams stookoliefonds. Een nieuw voorstel werd opgemaakt.

3.9. Meten van de leef- en omgevingskwaliteit

Trekker: LNE (VLM en Dep)

Betrokkenen: LNE (VMM, ANB, INBO, OVAM), RWO, DLV, MOW, EWI, DAR (SVR), studiebureaus, universiteiten, provincies, Vlaamse bouwmeester, VVSG

Voortgang en aanpak

De focus in dit project lag in 2011 op de kwaliteitsambities en de ontwikkeling van een meetinstrument. Hiervoor werd midden 2011 een begeleidingsopdracht uitbesteed waarbij verder gebouwd wordt op het werk van de vorige jaren.

De begeleidingsopdracht loopt tot begin 2013 en heeft tot doel om de kwaliteitsambities voor de verschillende gebiedstypes te finaliseren en een meetinstrument omgevingskwaliteit te ontwikkelen. Er wordt hiertoe een nieuwe projectstructuur uitgetekend. Wat reeds bestond, wordt kritisch bekeken, partners/sleutelfiguren worden geïdentificeerd en betrokken. De opdracht moet resulteren in een gedragen set van kwaliteitsambities (als schakel voor o.a. de opmaak van een visie, het formuleren van indicatoren, de toepassing op het terrein, enz.). Verder moet minstens consensus bestaan over een set van indicatoren (m.i.v. de aggregatiemethodiek) voor omgevingskwaliteit op het niveau van de beschouwde gebiedstypes. De overige onderdelen (bv. methodiek omgevingskwaliteit in gebiedsgerichte projecten, leefkwaliteit, lerend netwerk, etc.) van dit project zullen in de komende jaren nog verder uitgewerkt worden.

3.10. Initiëren en uitvoeren randstedelijke projecten

Trekker: VLM

Betrokkenen: LNE (ANB, VMM, Dep), RWO, L&V, MOW, EWI, provincies, gemeenten, lokale stakeholders, Brussels Gewest

Voortgang en aanpak

In 2011 werd de opdracht gegeven om voor de versterking van de open ruimte in de Vlaamse Rand een integraal plan uit te werken en om tegen het eind van de legislatuur een planprogramma landinrichting op te stellen. Voor de definitieve vaststelling van het ruimtelijk uitvoeringsplan Strategisch gebied rond Brussel werd de impact van de bestemmingswijzigingen op landbouw onderzocht en werden de mogelijkheden van flankerend beleid in kaart gebracht.

Het integraal plan voor de Wijers werd in 2011 met alle betrokkenen interactief opgebouwd. Er werden quick-wins (kleinschalige vernieuwende initiatieven) uitgevoerd en voor een deelgebied in het randstedelijk gebied Genk keurde de Vlaamse Regering een planprogramma landinrichting goed. In het kader van het EU-project Urban Habitats stond de inrichting en de ontsluiting van een belangrijk open ruimte gebied in het randstedelijk gebied rond Gent centraal. In de Brugse Veldzone (randstedelijk gebied Brugge) realiseerde de landinrichting grote delen van de groene fietsgordel.

Het integraal plan voor versterking van de open ruimtes in de Vlaamse Rand wordt opgemaakt.

Er zijn nog belangrijke investeringen gepland in de landinrichtingsprojecten Brugse Veldzone, Leie-Schelde (randstedelijk gebied Gent) en Plateau Van Moorsel (Vlaamse Rand). In de Wijers worden binnen het integraal plan middelen voor quick-wins verder ingezet. De mogelijkheden voor een structurele aanpak van randstedelijke gebieden worden bij de opmaak van een samenwerkingsovereenkomst met RWO verkend.

3.11. Optimaliseren van de samenwerking met andere beleidsdomeinen

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: alle beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid

Voortgang en aanpak

Reeds jaren bestaat er een traditie van intense samenwerking van het beleidsdomein LNE met andere beleidsdomeinen. Vaak wordt hierbij project- en beleidsmatig gewerkt. In 2012 zal o.m. ingezet worden op de uitwerking van de volgende samenwerkingsprojecten: technologische innovatie bij natuurbouw, meerjarenprogramma Ontsnippering, energetische valorisatie van beheerresten, integratie van biodiversiteit en recreatie in 10 aaneengesloten natuurgebieden groter dan 1000 ha en sociale economie bij het onderhoud en beheer van open ruimte (onder andere begrazing, verzamelen van bermmaaisel en zwerfvuil en arbeidsintensief onderhoud van waardevolle vegetaties). Bovendien zal extra aandacht gaan naar vernieuwende concepten zoals wederzijdse éénloketfuncties en verbindingsambtenaren. Die mogelijkheden zullen worden bekeken in samenspraak met alle beleidsdomeinen.

Ook de verdere verdieping en verbreding van de structurele samenwerking met het beleidsdomein Landbouw zal aangepakt worden. In 2011 werd voornamelijk gewerkt aan de afstemming rond een Vlaamse insteek voor een vernieuwd gemeenschappelijk landbouwbeleid na 2013. Ook in 2012 is dit één van de belangrijkste dossiers voor dialoog en afstemming.

3.12. Vergroenen van de economie

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...), EWI, WSE, (innovatieve) bedrijven, investeerders, wetenschappelijke instellingen

Voortgang en aanpak

Als startpunt werd een netwerk van betrokkenen binnen LNE gecreëerd. Daarbinnen werd een visie op groene economie besproken en uitgewerkt. De verbreding en concretisering hiervan wordt uitbesteed. Daarnaast vond ad-hoc overleg plaats met andere beleidsdomeinen om af te stemmen i.v.m. het vergroenen van de economie (bv. ecologiepremie, nieuw industrieel beleid, biobased economy, ...).

Aan een aantal concrete dossiers werd verder gewerkt. In navolging van de hernieuwbare energiesector werden de socio-economische aspecten van de milieu-sector in kaart gebracht en in een rapport gegoten. In dit rapport worden ook de bevindingen i.v.m. methodologische aspecten besproken.

De verbreding waarvan sprake moet in 2012 leiden tot prioriteiten en het ondernemen van concrete acties door LNE. Gestart wordt met het aftoetsen van de visie bij stakeholders om daarna een zoektocht op te zetten naar de beste bijdrage aan de groene economie die het beleidsdomein LNE kan leveren.

Het benutten van opportuniteiten, die zich aandienen bij het overleg met andere beleidsdomeinen, gaat onverminderd verder.

3.13. Inhoudelijke steun aan lokale overheden door de Vlaamse overheid

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen : LNE (OVAM, VEA, ...) DAR, WSE, MO, lokale besturen

Voortgang en aanpak

De huidige samenwerkingsovereenkomst loopt eind 2013 af. Momenteel is het nog onduidelijk op welke wijze een verdere samenwerking met lokale overheden zal verlopen. Het Witboek Interne Staatshervorming geeft aan dat de samenwerkingsovereenkomsten worden stopgezet en dat de middelen worden verschoven naar enerzijds riolering en anderzijds handhaving. Hierover wordt nog verder overlegd met o.m. de gemeenten en provincies.

In uitvoering van het Planlastendecreet (8 april 2011) zal de Vlaamse Regering in het najaar van 2012 haar beleidsprioriteiten per beleidsdomein/minister bezorgen aan de lokale overheden. Op basis hiervan zullen die lokale overheden hun meerjarenplan moeten vorm geven (doelstellingen en actieplannen). De beleidsprioriteiten geven binnen een groter kader een beeld van wat van de gemeenten verwacht wordt. Daarbij kan ook aangegeven worden voor wat en op welke wijze de Vlaamse overheid hierbij steun kan verlenen – ook maar niet alleen financieel. Om een evenwichtig pakket naar voor te schuiven, zouden ook leefmilieu, natuur en energie aan bod moeten komen. Om dit te kunnen doen, zal een (ad hoc) ambtelijke werkgroep vanaf september 2011 aan de slag gaan.

Bovenstaande initiatieven en de resultaten daarvan zullen duidelijk maken hoe de samenwerking met lokale overheden vanaf 2014 zal verlopen.

3.14. Milieuverantwoorde productie via ketenbeheer en systeeminnovatie

Trekker: OVAM

Betrokkenen: LNE (Dep, VEA, ...), DAR, EWI, OND, sectorfederaties, distributiesector, onderwijs

Voortgang en aanpak

Een aantal ketenbeheerprojecten zijn uitgevoerd of in uitvoering. Meerdere ketenbeheerprojecten kwamen aan bod op de ronde tafel Duurzaam materialenbeheer.

Met de actoren binnen de materiaalketen gips werd een convenant afgesloten gericht op het sluiten van de materiaalkringloop. Bij de stroom bitumen is onderzoek lopende naar de logistieke en economische belemmeringen die inzameling, verwerking en afzet in de weg staan.

Het ketenproject vlakglas werd opgesplitst in 'vlakglas bouw' en 'vlakglas automotive'. Bij vlakglas in de bouwsector wordt gefocust op logistiek en de verbetering van de inzameling van vlakglas van schrijnwerkers. Voor vlakglas automotive zal de haalbaarheid van selectieve demontage van vlakglas bij de autodemontagecentra onderzocht worden.

Binnen het proefproject tapijt werden de actielijnen gedefinieerd die potentieel bieden. Diverse onderzoeken zijn lopende. Het ketenbeheerproject 'duurzame chemie' focust zich op twee thema's: nutriëntrecuperatie en biogebaseerde economie. Daarnaast zijn de ketenbeheerprojecten kunststoffen en voeding gestart.

De uitbreiding van de ecodesign-werking - eco-innovatie op productniveau - zit op schema. Voor de sensibilisering van de ontwerpers, blijven we ons richten op o.a. de uitreiking van de Ecodesign Awards voor studenten en professionals. De ontwikkeling van een tweede ecodesign-tool, complementair aan de Ecolizer 2.0, is lopende en de lancering is voorzien voor eind 2011, samen met de lancering van een ecodesign-platform. In 2012 wordt de

ecodesignwerking verder afgestemd op de behoeften van een aantal onderwijsrichtingen en wordt bijgedragen tot de Europese besluitvorming.

Het transitienetwerk Duurzaam materialenbeheer (Plan C) zette in 2011 verder in op experimenten zoals enhanced landfill mining, rapid prototyping, ecoclusters en milieuvriendelijke bedrijventerreinen, innovatie in de kringloopsector, reststromenplatform voor biomassaströmen,...

De organisatorische onderbouw van Plan C kreeg verder vorm: een business plan werd opgemaakt. Voor een stabiele basisfinanciering over een langere periode voor de kerntaken van Plan C is een juridische basis voor de verzelfstandiging van Plan C in uitwerking. Er wordt gewerkt aan een samenwerkingsakkoord tussen OVAM, VITO, DAR en EWI voor het leveren van een ondersteunende structuur voor Plan C. Dit is verankerd in het Materialendecreet.

3.15. Stimuleren van milieuverantwoorde consumptie

Trekker: OVAM

Betrokkenen: LNE (Dep, VMM, VEA), DAR, FOD Leefmilieu, gewesten, distributiesector, producenten, middenveld (consumenten – en milieuverenigingen)

Voortgang en aanpak

Voor Green Private Procurement wordt in het najaar van 2011 een visie ontwikkeld m.b.t. de inzetbaarheid van bestaande instrumenten om bedrijven te stimuleren in het vergroenen van hun eigen aankoopbeleid.

Flankerend aan het beleid dat de federale overheid hierrond voert, zal de Vlaamse overheid de distributiesector stimuleren om tussen nu en 2015 minstens twee sensibiliseringsacties of proefprojecten op te zetten. Na de evaluatie van drie proefprojecten met de distributiesector wordt in 2011 de opschaling van één project voorbereid. Zo wordt ernaar gestreefd om in 2012 een samenwerkingsproject te realiseren dat meer productgroepen en meer distributeurs omvat.

Daarnaast wordt ook specifiek gewerkt rond ‘consumenteneducatie’ waarbij de consument gestimuleerd wordt om milieuverantwoorde keuzes te maken. Via het project ‘duurzaam winkelen’ wordt de consumptie van gelabelde duurzame producten in grootwarenhuizen bevorderd door in te zetten op instore communicatie en het geven van informatie aan consumenten over labels en gelabelde producten. Eind 2011 wordt ook een vormingspakket voor verenigingen (Fermweb) gefinaliseerd om het inzicht in duurzame voeding te vergroten en hen aan te zetten tot duurzame (lokale) aankopen. Verder wordt er nauw samengewerkt rond ‘Educatie voor duurzaam wonen en bouwen’. De daar voorziene provinciale steunpunten zullen zich o.m. richten op gerichte vormingen en infosessies voor zowel particulieren als bouwprofessionelen. Daarnaast wordt er ook samen met de betrokkenen gewerkt aan de verschillende opleidingscurricula voor handwerkers in de bouw en zullen de architectenopleidingen onder de loep worden genomen.

3.16. Aanvullend inzetten op flexibiliteitsmechanismen

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, PMV, EWI, VAIS

Voortgang en aanpak

De stand van zaken betreffende de verwerving van Kyoto-eenheden door het Vlaamse Gewest werd op 27 mei 2011 medegedeeld aan de Vlaamse Regering. Op basis van de meest recente emissie- en prognosegegevens werd een nieuwe Kyotokloof afgeleid van 18,9 Mton CO₂-eq voor de Kyotoperiode 2008-2012.

Het Vlaamse Gewest zal voor het overbruggen van deze resterende reductie-inspanning gebruik maken van het overschot aan Europese emissierechten, dat is opgetreden in de Vlaamse toewijzingsreserve voor nieuwkomers voor de handelsperiode 2008-2012. Voornamelijk door de economische groeivertraging bevat deze reserve voor bedrijven onder het Europese emissiehandelsstelsel nog steeds een overschot van meer dan 8 miljoen emissierechten. We ontwikkelen de nodige initiatieven om dit surplus te valoriseren in de vorm van voor overheden aanwendbare Kyoto-eenheden.

3.17. Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: DAR, EWI, IV, LNE, LV, MOW, OV, RWO, WSE, WVG, middenveld

Voortgang en aanpak

Op 1 juli 2011 werd het voorbereidingstraject voor het nieuwe Vlaams Klimaatbeleidsplan (VKP) vastgelegd door de Vlaamse Regering. Het derde VKP zal bestaan uit twee afzonderlijke maar onderling goed afgestemde luiken: het Vlaams Mitigatieplan (VMP) en het Vlaams Adaptatieplan (VAP). Het VMP heeft tot doel om de uitstoot van broeikasgassen in Vlaanderen tussen 2013 en 2020 te reduceren en zo de klimaatverandering tegen te gaan. Het zal in het najaar van 2012 ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Begin 2011 werd een ondersteunende studieopdracht opgestart. Een eerste brede consultatieronde van de departementen en agentschappen die betrokken zijn bij het Vlaamse mitigatiebeleid vond plaats via een serie van workshops in juni en juli 2011.

Naast verder overleg binnen de Vlaamse overheid zal er in het najaar van 2011 op basis van de tussentijdse resultaten van de studie overleg plaatsvinden met het middenveld en de andere overheden. Onder de noemer van de Vlaamse Klimaatconferentie zal er per niet-ETS-sector een ronde tafel Klimaat georganiseerd worden. De resultaten van dit overleg zullen meegenomen worden in het vervolg van de studie.

Op basis van de resultaten van de studie en rekening houdend met het langetermijnperspectief, zal de Vlaamse Regering vervolgens indicatieve reductiedoelstellingen bepalen voor elk beleidsveld.

3.18. Sterker inzetten op hernieuwbare energie

Trekker: VEA

Betrokkenen: LNE (Dep, VREG, OVAM, ANB), LV, RWO, EWI, elektriciteitssector, bouwsector, installateurs, fabrikanten, netbeheerders

Voortgang en aanpak

Op 8 juli 2011 bekrachtigde de Vlaamse Regering het decreet houdende de implementatie van de Europese richtlijn 2009/28/EG. Op 8 april 2011 hechtte de Vlaamse Regering haar definitieve goedkeuring aan het besluit tot wijziging van het Energiebesluit wat betreft de invoering van duurzaamheidscriteria voor vloeibare biomassa en de garanties van oorsprong. Na de federale regeringsvorming zullen de onderhandelingen over de intra-Belgische lastenverdeling van de hernieuwbare energiedoelstelling 2020 worden hervat. Op basis van de resulterende Vlaamse doelstelling zal het Vlaamse actieplan Hernieuwbare energie worden gefinaliseerd.

Het actieplan Groene warmte is op 15 juli 2011 door de Vlaamse Regering voor de eerste keer principieel goedgekeurd. Om de doelstelling voor hernieuwbare energie te realiseren, is een sterke groei van groene warmte uit biomassa nodig. Het ondersteuningsmechanisme voor groene warmte moet in 2012 operationeel worden. Voor groenewarmteprojecten kleiner dan 1 MW moet nog een steunmechanisme worden ingevoerd.

Voor de evaluatie van het ondersteuningssysteem voor hernieuwbare energiebronnen en WWK werden drie onderzoeksopdrachten uitgevoerd in overleg met de betrokken sectoren en stakeholders. Op basis van deze studies, doelgroepenoverleg en een grondige beleidsevaluatie zullen aanbevelingen gelanceerd worden voor een stabiel, toekomstgericht en evenwichtig ondersteuningsbeleid voor groene stroom en WKK.

3.19. Adaptatie aan klimaatverandering

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: Alle beleidsdomeinen, andere overheden (provincies, steden, gemeenten, ...), ngo's, adviesraden, sectoren

Voortgang en aanpak

Het adaptatiebeleid is vanaf eind 2010 op snelheid gekomen. De goedkeuring en publicatie van de nationale Adaptatiestrategie was de eerste praktische realisatie. Aansluitend is het werk rond het Vlaams adaptatieplan gestart. In voorbereiding op het plan werd een handleiding “Bouwstenen voor een adaptatieplan” geschreven.

Binnen enkele beleidsdomeinen (LV, LNE, RWO) is onderzoek lopende of afgerond over de betekenis van klimaatveranderingen voor hun eigen beleidsdomein.

In mei 2011 werd een klimaatconferentie rond adaptatie georganiseerd, een eerste gelegenheid om inbreng van de betrokkenen te verzamelen.

In 2012 zal het adaptatieplan geschreven worden. Hiervoor zal elk beleidsdomein de nodige input aanleveren. Een nauwe samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen in de Vlaamse taskforce Adaptatie (VTFA) is voorzien en moet ervoor zorgen dat adaptatie in het ene domein geen maladaptatie is voor het andere.

Speciale aandacht zal ook gaan naar een socio-economische invloed van de klimaatveranderingen. Wat zou de klimaatverandering voor Vlaanderen en concreet voor de burger kunnen betekenen in 2050 of 2100. Bottom-up initiatieven zullen als goede voorbeelden zichtbaarheid krijgen in het VAP.

3.20. Een milieuvriendelijke mobiliteit bewerkstelligen

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (VEA, ...), MOW, BZ (AFM), EWI, IWT, F&B, FEBIAC, Federauto, VITO

Voortgang en aanpak

Begin 2011 werd een akkoord bereikt met de andere gewesten om samen een hervorming van de jaarlijkse verkeersbelasting en een wegenvignet voor personenwagens en kilometerheffing voor vrachtwagens uit te werken tegen eind 2013. De (praktische) modaliteiten worden vastgelegd in 2012. De vergroening van de BIV voor particulieren werd principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering en zal na het doorlopen van de voorziene procedures, worden overgemaakt aan het Vlaamse Parlement. De nieuwe BIV moet in werking treden vanaf het aanslagjaar 2012. Eind maart 2011 keurde de Interministeriële Conferentie Leefmilieu een nota goed met voorstellen tot heroriëntering van de federale maatregelen die de verdieselijking van het wagenpark stimuleren.

Via de logistieke consultants wordt de bewustwording m.b.t. groene/duurzame logistiek bij bedrijven gestimuleerd. Hierbij worden emissiecalculators gebruikt, die eind 2011 worden geëvalueerd.

De actualisatie van het actieplan Milieuzorg voertuigenpark Vlaamse overheid loopt vertraging op en is voorzien voor eind 2011. Voor het beleidsdomein Leefmilieu werd al een actieplan uitgewerkt.

In functie van het op te stellen Mobiliteitsplan Vlaanderen worden in 2012 concrete acties geformuleerd om de impact van mobiliteit op milieu te verminderen. Daarnaast wordt een monitoringskader uitgewerkt om de effecten van de acties op te volgen en tijdig bij te sturen.

3.21. Lokale overheden betrekken bij het aanpakken en voorkomen van knelpunten luchtkwaliteit en geluid

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, MOW, RWO, BZ (ABB - team Stedenbeleid), Steden en gemeenten

Voortgang en aanpak

Een kader werd opgesteld dat de randvoorwaarden aangeeft voor de ontwikkeling van nieuwe woonzones langs drukke infrastructuren i.f.v. het heersende geluidsklimaat in het gebied. Het kader zal worden opgenomen in de aangepaste actieplannen weg- en spoorverkeerslawaaï (goedkeuring voorzien tegen eind 2011).

De bestaande geluidskaarten werden ontsloten via een gebruiksvriendelijke webviewer op de LNE-site. Hierdoor kunnen lokale overheden zich informeren over de geluidsbelasting langs de drukke wegen en spoorwegen op hun grondgebied. Na de goedkeuring van de aangepaste actieplannen zal het kader en de webviewer met de geluidskaarten worden verspreid en toegelicht bij lokale overheden. Daarnaast zal de Vlaamse Regering tegen eind 2012 een nieuwe set geluidskaarten, die een nog ruimer toepassingsgebied dekken, goedkeuren.

Een Luchttoets (vroeger ‘Saneringstoel’) wordt ontwikkeld (december 2011) en online geplaatst. Opleidingen over het gebruik zijn voorzien voor steden en gemeenten. De brochure “duurzame ruimtelijke planning: maatregelen om de impact van verkeer op de luchtkwaliteit te verminderen” is verspreid naar de steden en gemeenten, erkende ruimtelijke planners en MER-deskundigen Lucht.

Er zal een praktische methode worden uitgewerkt om milieuaspecten (beter) te integreren binnen het gemeentelijke mobiliteitsbeleid.

3.22. Een milieuvriendelijke en leefbare transitie van het stedelijk mobiliteitsnetwerk

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: : LNE, RWO, MOW, BZ (ABB - team Stedenbeleid), Steden en gemeenten

Voortgang en aanpak

Een ontwerpversie van de ‘visienota integratie milieu, ruimte en mobiliteit’ werd opgemaakt. De relevante elementen uit deze nota werden besproken op de studiedag ‘Raakvlakken LNE & MOW’. De visienota werd, samen met de opmerkingen en suggesties van de studiedag, als input meegegeven bij de opmaak van het Mobiliteitsplan Vlaanderen. De nota werd ook gebruikt als kader voor de advisering van de van de herziening van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. In dezelfde zin zal een insteek verzorgd worden voor het op te stellen beleidsplan Ruimte.

Er werd overlegd met De Lijn, AWV en het dept. MOW over onderzoeksnoden in het kader van de ruimtelijke inpassing van Park & Ride (P&R) strategieën en lage emissiezones (LEZ) in de grootsteden en regionaalstedelijke gebieden of steden met meer dan 100.000 inwoners. Vooral voor de P&R strategieën wordt verder gezocht om hier rond een actie in het Mobiliteitsplan Vlaanderen te formuleren.

Er werd medewerking verleend aan de uitbouw van een Vlaamse Spoorstrategie en in het kader van de taskforce Versnelling van investeringsprojecten worden maatregelen genomen om fietssnelwegen versneld te kunnen uitvoeren.

3.23. Elektrisch rijden bewerkstelligen in Vlaanderen

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (VEA, VREG), BZ (AFM), MOW, EWI (Dep, IWT), Energieleveranciers, Netbeheerders, Kennisinstituten, NGO's, Auto-industrie, Leasingbedrijven

Voortgang en aanpak

In de loop van 2010 werden de voorstellen voor een masterplan Elektrisch rijden afgewerkt. Het geheel werd voor politieke besluitvorming bezorgd aan het kabinet, bevoegd voor innovatie. De innovatieve proeftuin ‘Elektrisch rijden’ krijgt stilaan vorm; vijf grote projecten werden midden 2011 voor uitvoering geselecteerd. Een studie over het (milieu)potentieel van elektrische voertuigen is in afronding. In 2011 werden ook de eerste stappen gezet om elektrische voertuigen op te nemen in de vloot van de Vlaamse overheid.

De uitvoering van de proeftuin ‘Elektrisch rijden’ zal op de voet worden gevolgd. Indien nodig wordt de aanpak aangevuld met eigen initiatieven of worden parallel en afgestemd dergelijke initiatieven opgestart. Er kan bv. aansluiting gezocht worden met de eigen overheidsvloot. In 2011/2012 zullen ook meer elektrisch gewone personenwagens op de markt komen, zodat sensibiliserende initiatieven richting bedrijven en individuele consumenten meer op hun plaats zijn. Lopende onderzoeksprojecten (bv. TRANS2HOUSE) en buitenlandse projecten worden verder gevolgd. Het onderzochte potentieel van elektrische voertuigen zal een basis vormen voor verdere initiatieven en doorwerken in het Klimaatplan en het Mobiliteitsplan, die in opmaak zijn.

3.24. Gerichte aanpak waterbeheer in speerpuntgebieden

Trekker: VMM, W&Z, De Scheepvaart

Betrokkenen: LNE (Dep, ANB, OVAM, ...), MOW, RO, LV, EWI via de werking van de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW), lokale overheden, landbouw, terreinbeheerders

Voortgang en aanpak

De maatregelen in de speerpuntgebieden worden uitgevoerd op basis van de beschikbare kredieten. Voor een optimale inplanting en timing van de acties is gestart met een grondige screening van de speerpuntgebieden.

VMM en VLM onderzoeken de mogelijkheden voor de aanleg van grasbufferstroken in de speerpuntgebieden en de oprichting van “waterkwaliteitsgroepen”. Dit zijn platforms waar samen met een groep landbouwers uit een gebied rond waterkwaliteit wordt gewerkt. Bedoeling is om informatie en ervaringen uit te wisselen over bijvoorbeeld het verminderen van het gebruik van meststoffen en pesticiden.

3.25. Brondossiers voor drinkwaterwingebieden

Trekker: VMM

Betrokkenen: LNE (OVAM, ...), LV, drinkwaterbedrijven, Landbouw, Terreinbeheerders

Voortgang en aanpak

De opmaak van brondossiers voor prioritair kwetsbare winningen wordt verdergezet.

In aanvulling van de openbare dienstverplichtingen die reeds in het Algemeen Waterverkoopreglement zitten, wordt in overleg met de sector in de loop van 2011 en 2012 invulling gegeven aan openbare dienstverplichtingen met betrekking tot de exploitatie, het onderhoud en de ontwikkeling van de waterproductiecentra en het openbaar waterdistributienetwerk uitgaande van ‘risico-analyse/ risico-beheer’.

3.26. Vereenvoudigen van de planning, procedures en structuren van het integraal waterbeleid

Trekker: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)

Betrokkenen: LNE, MOW, RWO, LV en EWI via de CIW, Mina-raad, SERV en SALV

Voortgang en aanpak

Het CIW-voorstel met de globale principes voor de vereenvoudiging en afstemming van de plannen, overlegstructuren en procedures is verder aangepast op basis van overleg. De voornaamste voorstellen van wijziging zijn:

- een integratie en afstemming van de verschillende planfiguren en de planningscycli;
- het omvormen van de bekkenvoortgangsrapporten tot wateruitvoeringsprogramma's;
- de heroriëntatie van de waterschappen en het integreren van de waterschapssecretariaten in de bekkensecretariaten, waarbij de betrokkenheid van de lokale waterbeheerders in de bekkenbesturen wordt versterkt.

3.27. Uitbouwen van de watersysteemkennis

Trekker: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)

Betrokkenen: LNE, MOW, RWO. LV en EWI via de werking van de CIW, Onderzoekscentra en universiteiten, lokale overheden

Voortgang en aanpak

De CIW heeft de opdracht een onderzoeksprogramma Water en een databank zoet- en brakwater uit te bouwen. De databank zal de “metadata” van alle informatie over watersystemen ontsluiten tegen medio 2012. Er wordt onderzocht of er kan aangesloten worden bij systemen in gebruik bij andere overheidsinstanties.

Het overzicht van kennisleemten m.b.t. watersystemen wordt in 2011 geactualiseerd als basis voor een consistent onderzoeksprogramma Water. Klimaatverandering vormt hierbij één van de grootste uitdagingen.

3.28. Ambtshalve bodemsanering bij scholen, ziekenhuizen, rusthuizen en gasfabrieken

Trekker: OVAM

Betrokkenen: LNE (Dep), OND, WVG

Voortgang en aanpak

Er werden gemeenschappelijke uitgangspunten geformuleerd voor samenwerking, met inbegrip van een programmatorische aanpak.

Met AGION en GO (onderwijs) is overleg lopende over een samenwerkingskader. Door AGION/GO is een lijst opgemaakt met een 150-tal projecten die vanaf 2012 uitgevoerd worden. Er wordt nagegaan hoeveel OVAM-dossiers op deze lijst staan. Alle instellingen zullen aangeschreven worden, zowel deze met als deze zonder bouwplannen. Met AGION is reeds een akkoord. Met GO zijn de besprekingen nog lopende.

Ook voor zorginstellingen is een samenwerkingskader in voorbereiding.

De eerste inventarisatiestudie werd reeds in 2010 afgerond. In 2011 is verder gewerkt om de gelokaliseerde gassites verder te duiden m.b.t. onder andere eigendomssituatie en ontwikkelingskansen. Er zijn een aantal 'verkennende bodemonderzoeken' uitgevoerd. Op basis van de inventarisatie is eveneens een methodiek voor prioritering ontwikkeld.

Op drie plaatsen zijn de ambtshalve saneringswerken intussen uitgevoerd. Zes projecten bevinden zich in de fase van opmaak van een ambtshalve bodemsaneringsproject. Vier worden eind 2011-begin 2012 aangepakt.

3.29. Bodembedreigingen in de bebouwde omgeving geïntegreerd aanpakken

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (VMM, ANB), RWO, openbare besturen, architecten, MER-bodemdeskundigen, geotechnische studiebureaus, ingenieurs- en milieustudiebureaus, burgers, notarissen, vastgoedmakelaars, verzekeringsmaatschappijen en bouwaannemers, landbouwers

Voortgang en aanpak

In 2011 startte een onderzoeksproject naar de economische impact van grondverschuivingen in zuidelijk Oost- en West-Vlaanderen. Bij afronding, eind 2012, zal er een representatief beeld zijn van de economische schade van grondverschuivingen en meer duidelijkheid over de kosten van remediëring en preventie. Deze resultaten zullen worden verspreid. Verdere initiatieven zullen worden gekaderd in een globale beleidsvisie over de toekomstige ondersteuning van het gemeentelijk milieu- en natuurbeleid, in het kader van de interne staatshervorming.

In 2011 werd de ‘Expert Group on Soil Sealing’ (EGSS) van de Europese Commissie opgevolgd. In 2012 zal worden nagegaan welke van de aanbevelingen in het ‘Technical Document’ van EGSS nuttig kunnen worden toegepast in een Vlaamse context.

3.30. Natuurlijke hulpbronnen (delfstoffen): minder effecten, meer en betere alternatieven

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (OVAM), RWO, MOW

Voortgang en aanpak

De vier door de Vlaamse Regering definitief vastgestelde bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen worden omgezet in GRUP's. Het proces m.b.t. de evaluatie van de instrumenten van het delfstoffenbeleid en de link met het duurzaam materialenbeleid en het ruimtelijk beleid loopt in 2011 verder onder de vorm van een gemengde werkgroep van kabinetten en administraties. Voor de link met het duurzaam materialenbeleid werd een ambtelijke werkgroep Alternatieven (ALBON, OVAM, MOW) opgericht die voorstellen uitwerkt voor de inzet van alternatieven en opportuniteiten voor primaire oppervlakedelfstoffen. Dit kan onder meer aanleiding geven tot een aanpassing van het vlarebo, gelet op het belang van uitgegraven bodem als substitutiepotentieel.

Er werd een monitoringsysteem Duurzaam oppervlakedelfstoffenbeleid opgezet om behoeftegegevens, import- en exportstromen en inzetmogelijkheden van alternatieven voor oppervlakedelfstoffen in kaart te brengen en de verhouding tussen reële vraag en het totale aanbod (alternatieven, opportuniteiten en primaire delfstoffen) jaarlijks bij te houden. Eind 2011 zullen de eerste resultaten in een jaarrapport kenbaar gemaakt worden. De resultaten zullen worden verwerkt in het tweede Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan, waarvan de principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering is gepland in 2013. In 2010 werd de Vlaamse behoefte aan ijzerzandsteen voor restauraties van onroerend erfgoed gekwantificeerd en in 2011 werden boringen uitgevoerd in de ijzerzandsteen op basis waarvan de geologische en bouwtechnische kenmerken van de ijzerzandsteen voor restauratiedoeleinden in kaart zullen worden gebracht. Er wordt ook nagekeken of ijzerzandsteen, die vrijkomt bij infrastructuurwerken, kan worden gevaloriseerd.

Het Europees Grondstoffeninitiatief wordt vanuit Vlaanderen actief opgevolgd. De Europese Commissie vermeldt Vlaanderen als één van de best practice voorbeelden voor een duurzaam delfstoffenbeleid op regionaal niveau. Begin 2011 heeft de Commissie de nieuwe

communicatie “Grondstoffen en grondstoffenmarkten: uitdagingen en oplossingen” gepubliceerd. Momenteel werkt de Commissie aan een innovatiepartnerschap over grondstoffen.

3.31. Steun zoeken in de ondergrond

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (VMM, ...), MOW (AGeo), RWO

Voortgang en aanpak

Een inventarisatie-onderzoek over het gebruik van geothermie en het regelgevend kader daarrond is afgerond en biedt een eerste basis voor beleid m.b.t. aanspraken op de ondergrond. Tevens werd onderzoek verricht naar de thermische geleidbaarheid van geologische formaties en het opstellen van een geschiktheidskaart voor de toepassing van koude-warmte opslag en de onttrekking van boorgatenergie. Aansluitend op de inventarisatiestudie zullen de initiatieven m.b.t. ruimtelijke planning (RWO) worden opgevolgd en op elkaar worden afgestemd.

M.b.t. de verdere uitbouw van de databank Ondergrond Vlaanderen (DOV) wordt stapsgewijs gewerkt om de zoek- en raadpleegdiensten en de download- en transformatiediensten uit te bouwen conform de INSPIRE-richtlijn. Het loket “VLAREM rubriek 55” is intussen klaar. Dit loket zal de basis vormen voor verdere IT-ondersteuning van de processen die met boren te maken hebben en uitgroeien tot een E-government project met link naar CRAB, KLIP, bodemsaneringslocaties, eMIL en de digitale bouwaanvraag. Tevens wordt een opdracht uitbesteed ter voorbereiding van het decretaal kader voor DOV tegen eind 2012.

Door VLAKO is verder gewerkt aan het geologisch 3D-model. Een eerste versie van het 3D model voor Quartair en Tertiair is klaar en de beschikbaarheid ervan is aangekondigd op DOV. De geologische 3D-modellering gaat verder en moet leiden tot een globaal model van de Vlaamse Ondergrond tegen 2012 waarna het in 2013 voor het publiek beschikbaar zal zijn. Vanaf 2014 zal er afgestemd worden met het bestaande hydrogeologische 3D-model.

3.32. Instrumenten inzetten voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen

Trekker: ANB

Betrokkenen: LNE (VLM, ...), LV, RWO (Ruimte en erfgoed), MOW

Voortgang en aanpak

In de eerste helft van 2011 hebben 11 rapporten met specifieke instandhoudingsdoelstellingen (S-IHD) voor welbepaalde Speciale Beschermingszones het maatschappelijke overleg doorlopen. Op basis van deze rapporten zijn aanwijzingsbesluiten gemaakt. De eerste acht daarvan zijn principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering. 13 rapporten doorlopen momenteel nog het maatschappelijk overleg, 10 andere zijn in opmaak.

Daarnaast zijn gewestelijke werkgroepen opgestart rond vijf vragen die tijdens het overlegproces steeds terugkomen:

- Kalibratie: hoe zorgen we dat de som van de doelen die per SBZ geformuleerd worden (S-IHD) in lijn ligt met de gewestelijke doelen (G-IHD)?
- Impact: wat is de impact van de sectoren op de doelen en welke inspanningen worden van de sectoren verwacht?
- Passende beoordeling: kan de passende beoordeling gericht zodra de doelen duidelijk zijn, onder meer door de invoering van een voorttoets?

- Ruimtelijke planning: hoe worden doelen meegenomen in het afbakeningsproces voor de agrarische en natuurlijke structuur (AGNAS)?
- Implementatie: via welk proces en met welke instrumenten zullen de doelen gerealiseerd worden?

Tegen het najaar van 2012 wordt het maatschappelijk overleg over alle 34 rapporten afgerond en worden de laatste aanwijzingsbesluiten voor principiële goedkeuring voorgelegd aan de Vlaamse Regering.

Met het oog op de definitieve goedkeuring van de S-IHD zal ook een budgettaire raming gemaakt worden van de realisatie van de doelstellingen, waarbij wordt aangegeven welke middelen via een betere benutting van Europese fondsen kunnen komen. Deze raming zal gebaseerd zijn op een plan van aanpak, dat samen met de doelgroepen wordt uitgewerkt. De studie van de MiNa-raad naar het instrumentarium zal daarbij een waardevolle bouwsteen zijn.

3.33. Stimuleren van geïntegreerd natuurbeheer door ngo's, andere private eigenaars en lokale overheden

Trekker: ANB

Betrokkenen: LNE, RWO (Ruimte en Erfgoed)

Voortgang en aanpak

Er is een inhoudelijke visie uitgewerkt om de verschillende bestaande statuten voor natuureservaten, bosreservaten, domeinbossen en parken te integreren en te vereenvoudigen. Hierover is het overleg met de actoren gestart.

Een nieuw model is uitgewerkt voor de geïntegreerde beheerplanning voor natuur-, bos- en parkgebieden van openbare en privédomeinen.

Op basis van overleg wordt de inhoudelijke visie met betrekking tot de statuten aangepast en worden voorstellen uitgewerkt voor een nieuw beheerplanmodel.

M.b.t. de goedkeurings- en adviesprocedures worden aanpassingen aan de bestaande juridische en ondersteunende instrumenten voor de statuten en het beheerplan uitgewerkt.

3.34. Introduceren van het concept 'Ecosysteemdiensten'

Trekker: INBO en ANB

Betrokkenen: LNE (Dep, VLM, VMM), LV, RWO, EWI, WVG, Onderwijs

Voortgang en aanpak

Via ECOPLAN en de organisatie van verschillende experten-workshops o.a. binnen het project 'BEES' werden in 2010-2011 de kennisnoden van de Vlaamse administraties en milieu- en belangenorganisaties i.v.m. ecosysteemdiensten (ESD) in kaart gebracht. Tegelijk werd via BEES en het Belgisch Biodiversiteitsplatform ook een ESD-expertennetwerk opgestart. Daarnaast werd het ESD-kader gebruikt om het belang van agrobiodiversiteit voor agrobeheersmaatregelen aan te tonen en om een aantal demonstratieprojecten te starten in 2011 (die zullen doorlopen in 2012). Op basis van eerder onderzoek ontwikkelden LNE, VITO en UA ook een online-waarderingstool, de 'natuurwaardeverkenner', voor de monetaire waardering van ESD. Deze tool werd getest via een aantal gevalstudies en werd in 2011 publiek gemaakt.

Met het 'KOBÉ' project wordt specifiek gestreefd naar een optimalisatie van ESD uit natuur-, groen- en bosgebieden. Er zal een studie uitgevoerd worden om de ESD die het Vlaamse Natura 2000 netwerk ons levert in kaart te brengen (door ANB). In 2012, zullen de opties

voor de toepassing van het ESD concept in zoetwatersystemen worden geformuleerd (ECOFRESH project). INBO zal in 2012 voor Vlaanderen een lijst van ESD-indicatoren formuleren en een aangepast ESD-classificatiesysteem ontwikkelen. Overzichtsfiles, met een beknopte beschrijving van ESD die van belang zijn voor Vlaanderen, zullen worden opgemaakt. Ook zal een haalbaarheidsstudie voor een ‘Rapport Ecosysteemdiensten Vlaanderen’ (op basis van TEEB) worden uitgevoerd. Argumentaties voor biodiversiteitsbehoud en ESD zullen worden vergeleken op Europese schaal (het FP7-project BESAFE). Dit moet helpen om biodiversiteit- en ESD strategieën beter op elkaar af te stemmen.

Tot slot wordt een juridische studie uitgevoerd over de bescherming van en de betaling voor ecosysteemdiensten.

3.35. Deelnemen aan biodiversiteitonderzoek op Europees niveau

Trekker: INBO

Betrokkenen: LNE (ANB), LV, EWI

Voortgang en aanpak

Eind juni 2011 werd het tot nog toe grootste LIFE+ project ‘FutMon’ afgesloten met een conferentie in Brussel. Dit project had tot doel de verschillende Europese bosmonitoringsystemen met elkaar te harmoniseren.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) neemt deel aan verscheidene Europese projecten en internationale consortia, zoals ALTER-Net, ICOS (Integrated Carbon Observation System), KNEU-Biodiversity Knowledge en SPIRAL-Interfacing Biodiversity and Policy. De beschikbare biodiversiteitsdata worden geïnventariseerd en er wordt nagegaan hoe onderzoeksresultaten beter vertaald kunnen worden naar het beleid.

Voor het samenbrengen van de biodiversiteitsdata en het opzetten van geïntegreerde meetstations zijn LifeWatch en EBONE (European Biodiversity Observation Network) belangrijke Europese structuren.

Er wordt ook meegewerkt aan het opzetten en het standaardiseren van monitoringsystemen. In het kader hiervan wordt in 2011 nagegaan in hoeverre het zinvol is om de in Vlaanderen bestaande meetinfrastructuur te integreren in het LTER-Europe netwerk (Long Term Ecological Research) en in hoeverre deze infrastructuur moet geoptimaliseerd worden. In het Europese onderzoeksproject MS-MONINA wordt nagegaan hoe remote sensing kan bijdragen tot de opvolging van de staat van instandhouding voor een ruime waaier aan Natura 2000 habitattypen.

3.36. Uitwerken en uitvoeren van een Mestactieplan 2011- 2014

Trekker: VLM

Betrokkenen: LNE, LV, onderzoeksinstituten en praktijkcentra, landbouw-organisaties, milieuorganisaties

Voortgang en aanpak

In 2011 keurde de Europese Commissie het nieuw Vlaamse actieprogramma in uitvoering van de Nitraatrichtlijn (MAP4) goed. Dit actieprogramma omvat ambitieuze doelstellingen in verband met de te halen verlaagde nitraatconcentraties in oppervlakte- en grondwater voor 2014 en 2018 en maatregelen die er voor moeten zorgen dat Vlaanderen deze doelstellingen haalt. Dit programma werd vertaald in het Mestdecreet. Vlaanderen diende met succes een derogatieverzoek voor een afwijking van de maximale bemestingsnormen uit dierlijke mest in

bij de diensten van de Europese Commissie. De derogatiebeschikking werd goedgekeurd op 29 juli 2011. De Vlaamse Regering keurde een eerste reeks noodzakelijke uitvoeringsbesluiten in het kader van het gewijzigde Mestdecreet goed in juli 2011.

De bijkomende uitvoeringsbesluiten zullen ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Op basis van wetenschappelijke studies over de procesfactor wordt het beleid betreffende het nitraatresidu verfijnd. In 2012 zal bijkomend wetenschappelijk onderzoek, opgenomen in het actieprogramma, worden opgestart. Het coördinatiecentrum Voorlichting en begeleiding duurzame bemesting en het onderzoeksplatform Duurzame bemesting komen op kruissnelheid. Vóór eind februari 2012 zal de Vlaamse Regering een externe evaluatie van de uitvoering van het mestbeleid (inclusief handhaving) met bijhorende voorstellen tot aanpassing van het Mestdecreet aan het Vlaams Parlement voorleggen.

3.37. Kwaliteit van de binnenlucht verbeteren

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...), DAR, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, Departement Onderwijs, Agion, Medisch Milieukundigen, FOD, Passiefhuis-Platform, architecten, gebouweigenaars, bouwers en verbouwers, producenten van ventilatiesystemen, Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen

Voortgang en aanpak

De campagne ‘Bouw Gezond’ werd op Batibouw gelanceerd. De opdracht voor de tweede communicatiegolf richting architecten is in augustus 2011 van start gegaan.

Het onderzoek in verband met de binnenmilieukwaliteit in duurzame gebouwen is gestart. De te onderzoeken parameters (zowel gebouw- als binnenmilieu-karakteristieken) werden bepaald en de meetstrategie werd uitgewerkt. De rekrutering, het veldwerk en de metingen van het onderzoek lopen tot midden 2012.

Als basis voor het uitwerken van de communicatiestrategie m.b.t. stoken binnen- en buitenshuis werd een SWOT-analyse uitgevoerd. De nulmeting, die dient als peiling naar kennis en campagnemogelijkheden, is uitgevoerd. In het voorjaar van 2012 zal een campagne m.b.t. stoken buitenshuis van start gaan, gevolgd door een campagne over stoken binnenhuis in het najaar. Na elke campagne zal een impactmeting worden uitgevoerd.

3.38. Risico's van elektromagnetische velden

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, WVG, RWO, BIPT, doelgroepen voor wetgeving, wetenschappers, lokale actoren

Voortgang en aanpak

De mogelijke gezondheidseffecten van radiofrequente EMV werden in kaart gebracht. Er wordt bekeken of er op basis van de aanbevelingen van de studie en van de adviezen van de MiNa-raad, de SERV en de SAR WVG m.b.t. de wetgeving rond zendantennes verdere beleidsacties (studies, metingen) kunnen ontwikkeld worden.

Tegelijk werden fiches opgesteld voor een draaiboek over zendantennes en andere draadloze toepassingen. Het draaiboek werd gepresenteerd op vijf provinciale infosessies voor lokale actoren.

Een publiek raadpleegbaar kadaster, waarin de opstelplaats, uitzendfrequentie, vermogens e.d. van de vast opgestelde zendantennes te raadplegen is, werd opgesteld door het BIPT en

wordt maandelijks geactualiseerd. Deze website zal uitgebreid worden met informatie over wetgeving, techniek en gezondheidseffecten.

Er werd een consultatietraject met inhoudelijke experts en maatschappelijke actoren georganiseerd dat moet leiden tot wetenschappelijk onderbouwde en maatschappelijk gedragen adviezen voor het omgaan met risico's van extreem laag frequente EMV. De studie loopt dit najaar af. Op basis hiervan zullen, indien nodig, verdere beleidsmaatregelen worden uitgewerkt en voorgesteld aan de Vlaamse Regering.

Het MIRA-achtergronddocument 'niet-ioniserende straling' werd geactualiseerd.

4. BIJLAGEN

Bijlage 1: Lopende onderzoeksprojecten

Lange titel	Hoofdthema	Vastgelegd bedrag EUR
Update monetaire en milieugegevens in Vlaams IO-model	Beleidsvoorbereiding en -planning	77925,46
Opmaak van een saneringstool voor Vlaanderen	Beleidsvoorbereiding en -planning	89943,18
Evaluatie van de impact van de CLP-verordening op de Vlaamse milieuvergunningenwetgeving, en voorstellen van beleidsopties met inbegrip van impactsanalyse	Beleidsvoorbereiding en -planning	93557
Onderbouwing MINA-plan 4 - Deel 2: Analyse van het concept voetafdruk in een Vlaamse beleidscontext	Beleidsvoorbereiding en -planning	84700
Ontwikkeling van milieu-indices voor de opvolging van algemene milieudoelstellingen, zoals geformuleerd in Vlaanderen in Actie, het Pact2020 en het Regeerakkoord 2009-2014	Beleidsvoorbereiding en -planning	59991,8
Uitwerken van het traject voor toekomstverkenningen afgestemd op beleidscyclus	Beleidsvoorbereiding en -planning	48111,54
Vorming van aankopers in de distributiesector	Doelgroepen	78335,4
Producttest: actualisatie criteria, afstemming Europees Ecolabel en EuP-Richtlijn	Doelgroepen	51806,15
Ontwikkeling van milieu-indices voor de opvolging van algemene milieudoelstellingen, zoals geformuleerd in ViA, het Pact2020 en het Regeerakkoord 09-14 - Onderdeel	Gebiedsgerichte benadering	55756,8
Omgevings-kwaliteit: Begeleidingsopdracht kwaliteitsambities en ontwikkeling meetinstrument		
Kwantitatieve inschatting van blootstelling aan en gezondheidseffecten van verkeersemisies in Vlaanderen, met speciale aandacht voor Ultra Fijne Partikels (UFP): pilootproject in geselecteerde hot spot(s)	Gezondheidsaspecten	100287,75
Onderzoek naar binnenmilieukwaliteit van duurzame gebouwen: invloed van buitenmilieu en ventilatie	Gezondheidsaspecten	140000
Ontwerpers en de afvalfase	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	69454
Evaluatie van milieuprestatie van materialen op gebouw(element)niveau	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	170204,05
Eco-industrieparken in transitie	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	78834,4
Transitieproces Duurzaam Materialenbeheer - het ontwikkelen van een praktisch toepasbare aanpak voor het opzetten en begeleiden van 'transitie-experimenten'	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	90235,75

Tools voor ecodesign	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	90629
Evolutie in het gedrag van consumenten op vlak van het gebruik, verbruik en de verwijdering van (milieuverantwoorde) producten	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	21558,53
Ketensamenwerking tapijt-huishoudelijke markt-onderzoek polyolefinetapijt	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	91715,58
Ketensamenwerking tapijt - projectmarkt - onderzoek tapijttegels	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	85063
Ketensamenwerking - voedselverlies in ketenperspectief	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	78559,25
Opmaak van sectorspecifieke eco-efficiëntiescans	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	88133,98
Ontwikkeling van de productie en toepassing van streekeigen landbouw- en bosbouwproducten	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	70509,94
Proefproject "realiseren van samenwerking in de keten"	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	89128,6
Ecodesign: inbreken in bestaande ontwerpmethodologieën	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	84164
Aanvullen milieugegevens voor Vlaams milieu input-outputmodel	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	78594,82
Opstellen van een vlaamse monetaire produkt X produkt input-outputtabel	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	64629
Een geïntegreerd afwegingskader voor de residentiële sector	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	78650
Onderzoek naar stabiliteitsrisico's voor milieuvergunningsplichtige inrichtingen waarvoor ALBON in het kader van de Vlarem-reglementering adviesbevoegdheid heeft voor wat het gevaar voor grondverschuivingen en/of instortingen betreft.	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	281801,74
Onderzoek naar de mogelijkheden voor ontwikkeling van de afzetmarkt van bagger-, ruimings- en infrastructuurspecie als alternatief voor oppervlaktedelfstoffen.	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	88707,52
Onderzoek naar mogelijke nieuwe bouwconcepten: inventarisatie en evaluatie van deze methode(s)	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	149946,83
Elektrisch rijden in Vlaanderen: kansen en voorwaarden	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	69382
Opstellen van een nationaal referentieel voor duurzaam wonen en bouwen door integratie van de in de verschillende gewesten reeds bestaande systemen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	69121,25
Configuratie van een statistisch model voor verwerking van validatiegegevens van meetmethoden	Instrumenten	41405,99
Opstellen van sectorale voorwaarden voor de rubrieken 32.1 t.e.m. 32.5 en 32.8.1 van Vlarem I, inzonderheid de bepalingen met betrekking tot bescherming van het publiek	Instrumenten	18404,1

State-of-the-art studie van de bouw en het beheer van boorkernopslagplaatsen en regelgeving omtrent het melden aan en het beheren van boringinformatie door de overheden in onze buurlanden en uitwerken van een Best Practice scenario voor Vlaanderen	Instrumenten	54764,6
Ontwikkelen van criteria voor duurzame overheidsopdrachten voor bepaalde productgroepen	Instrumenten	86660,2
Analyse en toepassing van het instrument voordeelontneming in het kader van de bestuurlijke milieuhandhaving	Instrumenten	35038,58
Actualisering richtlijnenboek milieudiscipline water	Instrumenten	64856
Plan mer richtlijnen: alternatievenonderzoek	Instrumenten	61105
Richtlijnenboek mer: activiteitengroep stadsontwikkeling en recreatie	Instrumenten	60877,52
Richtlijnenboek actualisatie discipline (lucht)	Instrumenten	78403,3
Monitoringsstudie rond visvriendelijkheid waterkrachtcentrales op waterwegen en waterlopen	Integraal Waterbeleid	79330,9
Actualisatie en extrapolatie van hydrologische para-meters in de studie 'Herziening van de code van goede praktijk voor het ontwerp van rioleringssystemen'	Integraal Waterbeleid	45819,68
Grondige toetsing van de Vlaamse reglementering inzake exploitatie van hinderlijke inrichtingen aan de EU-Dienstenrichtlijn	Internationaal	58936
Maatschappelijke kosten-batenanalyse voor natuurtechnische milieubouw NTMB - ecologisch bermbeheer	Kosten en financiering	90701,6
Maatschappelijke kosten-batenanalyse voor natuurtechnische milieubouw NTMB - natuurvriendelijke oevers	Kosten en financiering	90737,9
Subsidies met impact - Onderbouwend evaluatiewerk	Kosten en financiering	133136,3
Organisatie van een consultatietraject ter voorbereiding van een actieplan voor het omgaan met milieurisico's van extreem laag frequente velden van elektrische installaties zoals hoogspanningslijnen en opmaak van het actieplan	Niet-ioniserende straling	77966,35
Veiligheidsafstanden voor LPG-stations	Risicobeleid	71849,8
Risicoanalysestelsel voor transport van gevaarlijke stoffen: tunnels, rangeerstations, parkeerplaatsen en havengebieden	Risicobeleid	175522,6
Opmaken van rekenblad voor de beoordeling van het rendement van een luchtbehandelingssysteem en van de dimensionering ervan gelet op de koelingsbehoefte van het gebouw	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	60161,2
Ondersteuning bij de ontwikkeling van het Vlaamse post-2012 beleid	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	88089,94
Ondersteuning bij de ontwikkeling van het Vlaamse post-2012 beleid inzake flexibele mechanismen	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	73961,25
Ondersteuning verdere implementatie CO2-emissiehandel	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	70000
Optimalisatie emissie-inventaris lucht: sector 'Landgebruik en verandering van landgebruik'	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	68215
Verziltingsstudie grondwater in het grensoverschrijdend poldergebied van de provincies Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Zeeland	Verdroging	79864,84

Sleutelfactoren en -processen voor herstelmaatregelen van intergetijdengebieden. Opbouwen technische know-how herstel getijdengebieden om zo een wezenlijke bijdrage te leveren	Verlies aan biodiversiteit	100000
Opzet en opvolging van een monitoringsnetwerk van landbouwbedrijven ter evaluatie van de waterkwaliteit tengevolge van derogatie	Vermesting	426349,82
Uitvoering prioritaire acties Uitvoeringsplan milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen	Verontreiniging door afvalstoffen	37389
Financiële analyse in het kader van de toekomstvisie stortplaatsen	Verontreiniging door afvalstoffen	52419,5
Onderzoek naar de verdere operationalisering en sortering van gemengd en ongedifferentieerd afval	Verontreiniging door afvalstoffen	90592,7
In kaart brengen van de verwezenlijkingen en kansen voor Chemical Leasing als concept in Vlaanderen	Verontreiniging door afvalstoffen	90423,3
Kwantitatieve gegevens verzamelen van bepaalde fracties organisch-biologisch afval	Verontreiniging door afvalstoffen	90749,74
Voedselbeheer: van aankoop tot consumptie en verwijdering	Verontreiniging door afvalstoffen	53330,7
Effecten van sensibilisatie en handhaving bij de lokale zwerfvuilaanpak	Verontreiniging door afvalstoffen	25000
Uitvoering prioritaire acties Uitvoeringsplan milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen	Verontreiniging door afvalstoffen	30000
Uitvoering van de sorteeraanlyse Vlaamse huisvuilzak	Verontreiniging door afvalstoffen	164963,6
Sorteeranalyse grofvuil	Verontreiniging door afvalstoffen	74778
Onderzoek naar implementatie van een nieuw statistisch model voor berekening van statistieken met betrekking tot afvalstoffen en materialen	Verontreiniging door afvalstoffen	74342,4
Actualisatie van het stratenmodel CAR Vlaanderen	Verontreiniging door fotochemische stoffen	65067,75
Verdere analyse van de implicaties voor Vlaanderen van beleidsmaatregelen voor de internationale scheepvaart inzake klimaat en verzurende emissies	Verontreiniging door fotochemische stoffen	74899
Modellering van concentraties aan en bronnentoe wijzing van NO₂ en PM_{2.5} in de Vlaamse luchtkwaliteitszones i.h.k.v. de richtlijn luchtkwaliteit 2008/50/EG	Verontreiniging door fotochemische stoffen	150627,58
Analyse van inventarissen en prognoses energie en emissies wegverkeer in het kader van het NEC beleid en het klimaatbeleid	Verontreiniging door fotochemische stoffen	42982,1
Statistisch onderbouwde trendanalyse van NO_x-data	Verontreiniging door fotochemische stoffen	73694,4316
Verdere uitwerking van de gevalstudie van het geïntegreerde faseplan "Gechloreerde verbindingen in landelijke gebieden." partim bodem	Verontreiniging en aantasting van de bodem	139826,54
Het combineren van WKO en grondwatersanering	Verontreiniging en aantasting van de bodem	49832,64
Analyse van de kostprijs van een VOCL-sanering	Verontreiniging en aantasting van de bodem	29040
Ontwikkelen en uittesten van een methodiek voor het actualiseren van de drainageklasse van de bodemkaart voor Vlaanderen	Verontreiniging en aantasting van de bodem	112400,37
Ontwikkelen en toepassen van een methodiek voor het omzetten van de Belgische bodemkaart volgens het Belgische bodemclassificatie naar een bodemkaart volgens het internationale World Reference Base systeem	Verontreiniging en aantasting van de bodem	139116,12

Ontwikkelen en toepassen van een methodiek voor het meten van de kennis over en de houding ten opzichte van bodems en bodembescherming bij landbouwers en bij bos- en natuurbeheerders	Verontreiniging en aantasting van de bodem	39131,4
Kwaliteitscontrole, verbetering en vervollediging van de bodemdatabank AARDEWERK	Verontreiniging en aantasting van de bodem	140489,05
Ontwikkeling vanuit bodemkundig perspectief van een geïntegreerd landevaluatiesysteem voor een duurzaam bodemgebruik in Vlaanderen.	Verontreiniging en aantasting van de bodem	74433,89
Ecologische en ecotoxicologische kwaliteit van de Dommel na de ruiming van de bodem	Verontreiniging van oppervlaktewater	34774,75
Vervolgonderzoek naar de verspreiding van fecale bacteriën aan de Belgische kust via de havengeulen /waterlopen	Verontreiniging van oppervlaktewater	59834,5
Verder onderzoek naar de mogelijkheid van een effectgericht meetnet door toepassing van effectgericht meten in de geselecteerde "hot spots" van het 2de generatie Steunpunt Milieu en Gezondheid	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	180032,61
Invloed van nieuwe stoffen op de drinkwatervoorziening - bepalen relevantie, aanpak monitoring	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	189878,89
Emissies van luchtverontreinigende stoffen en broeikasgassen door gebouwenverwarming en glastuinbouw op hout	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	149442,26
CFD analyse van de verspreiding en depositie van zware metalen	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	78612,01
Handleiding voor inschatting van diffuse emissies door bedrijven	Verspreiding zwevend stof	49681,83
(Her)evaluatie hotspotzones PM: een analyse van de gemeten fijn stof concentraties en een identificatie en kwantificatie van de bronnen	Verspreiding zwevend stof	89370,6
Analyse van de beïnvloedende parameters die leiden tot een over- of onderschatting van de PM10- en NO2-concentraties via de RIO-interpolatietechniek	Verspreiding zwevend stof	26015,48
Ultra fijn stof rond verkeerswegen/scholen	Verspreiding zwevend stof	174756,67
Update luchtkwaliteitsmodel VLOPS	Verzuring	49992,36
Validatie NH3 en SO2 Vito-sampler	Verzuring	50000

Bijlage 2: Mogelijke onderzoeksprojecten voor 2011

Lange t	
Opstellen van een beleidskader en identificatie van beleidsinstrumenten voor het faciliteren van de implementatie van CCS projecten in Vlaanderen.	Beleidsvoorbereiding en -planning
Ontwikkeling van duurzaamheidscriteria voor overheidsopdrachten van de Vlaamse overheid m.b.t. groenbeheer	Beleidsvoorbereiding en -planning
Ondersteunend studiewerk voor realiseren van milieurendement bij vergroenbare overheidsuitgaven	Beleidsvoorbereiding en -planning
Concretisering van het concept leefkwaliteit vanuit milieuoogpunt	Beleidsvoorbereiding en -planning
Vernieuwde Milieubarometer ter ondersteuning van lokale besturen	Beleidsvoorbereiding en -planning
Reboundeffecten en maatregelen van het milieubeleid	Beleidsvoorbereiding en -planning
Kwaliteitsvol leven in 2050. Toekomstbeelden van "leefkwaliteit" in milieu	Beleidsvoorbereiding en -planning

Perceptiemeting van de huidige "leefkwaliteit" van het milieu volgens de Vlaming	Beleidsvoorbereiding en -planning
Onderzoek binnen het OVAM Ecodesign Platform	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Verkenkend onderzoek voor ketenbeheer	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Industriële symbiose: uitbreiding reststromenplatform met diverse materiaalstromen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Opmaak van sectorspecifieke eco-efficiëntiescans	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Eco-efficiëntiescan PLUS	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Onderbouwend onderzoek voor milieuverantwoord materiaalgebruik in de bouw	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
De aannemerij in Vlaanderen met betrekking tot duurzaam beheer van minerale grondstoffen en hun alternatieven.	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Indicatoren voor Duurzaam materialenbeleid	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Maatstaf duurzame wijken in Vlaanderen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Ondersteunend onderzoek voor de ontwikkeling van nieuwe vormen van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid	Instrumenten
Impact PDPOII op de biodiversiteit	Instrumenten
Het opstellen van aanbevelingen en richtlijnen rond milieuvriendelijke weginrichting	Instrumenten
Schriftelijke Leefomgevingsonderzoek 2013	Instrumenten
Onderzoek en voorstel tot het verder vereenvoudigen van titel I en titel II van het VLAREM	Instrumenten
Webbases tool voor de bepaling van Sevesostatus	Instrumenten
Richtlijnenboek actualisatie discipline (mobiliteit)	Instrumenten
Richtlijnenboek activiteitengroep (industrieterreinen)	Instrumenten
Scenario-analyses luchtkwaliteit met het AURORA-IFDM model	Instrumenten
Verdere ontwikkeling en optimalisatie van het RIO-corine interpolatiemodel	Instrumenten
Aanpassing intergewestelijke databank lucht conform de nieuwe IPR (Implementing Provisions for Reporting) van de Europese Commissie	Instrumenten
Ontwikkeling van ecologische modellen als beslissingsondersteunend instrument bij de opmaak van waterbeheerplannen.	Integraal Waterbeleid
Modellering van de sedimentaanvoer naar de waterlopen, het effect van erosiebestrijdingsmaatregelen en het transport van sediment in de onbevaarbare waterlopen - LUIK WATER	Integraal Waterbeleid
Opzetten van een meetcampagne om de stralingsblootstelling van nieuwe technologieën of toepassingen zoals 4G-netwerken en Wifi in scholen in te schatten	Niet-ioniserende straling
Verkenkende studie naar mogelijkheden tot technische aanpassingen/optimalisatie draadloze netwerken (gsm, UMTS, 4G) om de humane blootstelling aan EMV te beperken	Niet-ioniserende straling
Uitwerking van de resultaten van het consultatietraject ELF: doorrekening en / of uitwerking van mogelijke beleidsscenario's en het opzetten van communicatie-initiatieven door de opmaak van een draaiboek en informatiefiches	Niet-ioniserende straling
Actualisatie meteogegevens	Risicobeleid

Onderzoek naar representatieve stoffen voor gebruiken binnen de QRA in Vlaanderen	Risicobeleid
Onderzoek naar scenariodefinities uit het Handboek Faalfrequenties 2009	Risicobeleid
Grensoverschrijdende gevolgen voor oppervlaktewaters bij zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen betrokken zijn	Risicobeleid
Haalbaarheid gedifferentieerde risicobenadering	Risicobeleid
Ontwikkeling monitoringstool VKP13-20 ifv implementatie EU Effort Sharing Decision	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Opmaak niet-ETSbroeikasgasinventaris	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Ondersteuning VKP 13-20	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
De weg naar een geadapteerde toekomst	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
We Maken Adaptatie Concreet	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Innovatieve tuinbouwtechnieken en Nitraatrichtlijn	Vermesting
Onderzoek ter ondersteuning van het Ketenbeheerproject Kunststoffen: bevorderen van nieuwe toepassingen in materiaalrecyclage	Verontreiniging door afvalstoffen
Handleiding voor het opstellen van de inventaris afvalstoffen bij sloopwerken	Verontreiniging door afvalstoffen
Onderzoek ter ondersteuning van uitvoeringsplan UMBHA	Verontreiniging door afvalstoffen
Bepalen van het hernieuwbaar deel van het huishoudelijk afval - anno 2012	Verontreiniging door afvalstoffen
Uitsortering GFT-afval op verwerkingsbedrijven	Verontreiniging door afvalstoffen
Impact van het mobiliteitsplan 2020 op lucht en geluid	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Uitbreiding emissiemodel spoor en scheepvaart EMMOSS België	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Verdere uitwerking emissiereducerende maatregelen scheepvaart	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Analyse integratie IFDM traffic in LNE ICT-omgeving	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Verfijning categorie landbouw in het model voor emissies door niet voor de weg bestemde mobiele machines	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Bodemzorgplicht inzake grondwaterhandelingen: bepalen van technische uitvoeringsmodaliteiten en opmaak van praktische richtlijnen	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Brownfields en duurzame ontwikkeling	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Passieve staalname van grondwater	Verontreiniging en aantasting van de bodem
CityChlor: opstellen van richtlijnen en codes van goede praktijk	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Kwantificering van de gevolgen van bodemverdichting op het watertransport door een bodem	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Modellering van de sedimentaanvoer naar de waterlopen, het effect van erosiebestrijdingsmaatregelen en het transport van sediment in de onbevaarbare waterlopen - LUIK BODEM	Verontreiniging en aantasting van de bodem

Vaststellen van het maximaal ecologisch potentieel/goed ecologisch potentieel voor kunstmatige en/of sterk veranderde Vlaamse waterlichamen - partim Desselse Zandputten	Verontreiniging van oppervlaktewater
Vaststellen van het maximaal ecologisch potentieel/goed ecologisch potentieel voor kunstmatige en/of sterk veranderde Vlaamse waterlichamen - partim Donkmeer	Verontreiniging van oppervlaktewater
Speciatie van arseen in luchtmonsters van Hoboken	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Geografische distributie van bestrijdingsmiddelen gebruikt in de landbouw : een relatie tussen gebruik en emissies in water	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
De maatschappelijke kostenanalyse van de meest relevante gezondheidseffecten die in verband staan met verkeersgerelateerde luchtvervuiling als onderbouwing voor milieu- en gezondheidbeleidsacties	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Impact van luchtkwaliteit op gezondheid: exploiteren van relevante blootstellingsmerkers, effectmerkers en genexpressiegegevens uit Vlaamse humane biomonitoringgegevens en andere databanken	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Geneesmiddelen: kwantificering van de emissies naar het compartiment water	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Correlatie tussen de gehalten aan pollutanten in de lucht en de gehalten gemeten in gras	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Bepaling van de best beschikbare achtergrondconcentratie-kaarten luchtkwaliteit voor België	Verspreiding zwevend stof
Luchtkwaliteitsmodellering emissie-scenarios in NWE regio	Verspreiding zwevend stof
Genotoxische metingen	Verspreiding zwevend stof
Doorrekening van maatregelen op geluidskaarten weg en spoor (tweede fase)	Verstoring door geluidshinder
Doorrekening van maatregelen op de geluidskaarten van de stad Brugge	Verstoring door geluidshinder

Bijlage 3: Ratificatie internationale milieuverdragen

De in de tabel vervatte informatie is grotendeels geput uit het “repertorium” bijgehouden door Internationaal Vlaanderen (IV). Betrokken repertorium is onder meer elektronisch consulteerbaar op het intranet van de Vlaamse Overheid.

De keuze van de opname, of niet-opname, van een bepaald verdrag onder deze tabel hangt af van heel wat elementen – sommige meer structureel van aard, sommige meer toevallig van aard. Het gaat dan ook om een richtsnoer of een hulpmiddel, niet om de strikte vaststelling van een werkveld.

Hierna volgt een aanduiding van de vindplaats van betrokken akten in het repertorium :

<i>Nr. Verdrag</i>	<i>Vindplaats / kwalificatie in repertorium</i>
1	II. Exclusief - Bilateraal
2	idem
3	idem
4	idem
5	idem
6	II. Exclusief - Multilateraal
7	idem
8	idem
9	idem
10	III.4.C.Gemengd - EU
11	III.5.Gemengd - RVE
12	idem
13	III.6.Gemengd - I.A.O.
14	III.8.B.Gemengd - Multilateraal Milieu en gezondheid
15	idem
16	idem
17	idem
18	idem
19	idem
20	idem
21	idem
22	idem
23	idem
24	idem
25	idem
26	idem
27	idem
28	idem
29	idem
30	idem
31	idem
32	idem
33	idem
34	idem
35	idem
36	idem
37	idem
38	idem

<i>Nr. Verdrag</i>	<i>Vindplaats / kwalificatie in repertorium</i>
39	idem
40	idem
41	idem
42	idem
43	idem
44	idem
45	idem
46	idem
47	idem
48	idem
49	idem
50	idem
51	idem
52	idem
53	idem
54	idem
55	idem
56	idem
57	idem
58	idem
59	idem
60	idem
61	idem
62	III.8.D. Gemengd - Multilateraal Vervoer
63	idem
64	III.8.G. Gemengd - Multilateraal Wapens

	PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	INSTEMMINGSDECREET			INTERNATIONALE RATIFICATIE	OPMERKINGEN
			Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering		
1. Overeenkomst met Nederland inzake de verdediging van de oevers langs de Westerschelde tegen inscharing		6/01/93 - Brussel	29/09/1998	31/03/1999	13/04/99 (BS 26/05/99)	4/02/2000	Inwerkingtreding 01/04/00
2. Verdrag inzake verruiming vaarweg Westerschelde (Vlaanderen, Nederland)		17/01/95 - Antwerpen	28/07/1995	21/12/1995	22/12/95 - (BS 06/03/96)	27/06/1996	In werking getreden op 01/07/1996. HYMEDIS-overeenkomst in uitvoering van art. 9 van het verdrag verruiming vaarweg Westerschelde. 15/12/1998 : VR keurt goed en machtigt te ondertekenen. 30/04/2004: VR hecht goedkeuring aande wijziging van de Bijlagen B-E
3. Verdrag inzake afvoer Maaswater (Vlaanderen, Nederland)		17/01/95 - Antwerpen	28/07/1995	21/12/1995	22/12/95 - (BS 06/03/96)	27/06/1996	In werking getreden op 01/07/96
4. Verdrag tussen het Vlaams Gewest, het Koninkrijk der Nederlanden betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingschets 2010 Schelde-estuarium	25/11/2005: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	21/12/2005 - Middelburg	29/09/2006	28/02/2007	9/03/2007 - (BS 12/09/2008)	28/08/2008	Besluit van de Vlaamse Regering tot ratificatie van het verdrag goedgekeurd op 18/07/2008 Inwerkingtreding 01/10/2008 Met reden omklede motie over verdieping Westerschelde aangenomen door het Vlaams Parlement op 14/10/2009
5. Verdrag tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest, enerzijds, en het Koninkrijk der Nederlanden, anderzijds, inzake de samenwerking op het gebied van het beleid en beheer in het Schelde-estuarium	25/11/2005: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	21/12/2005 - Middelburg	29/09/2006	28/02/2007	9/03/2007 - (BS 12/09/2008)	28/08/2008	Besluit van de Vlaamse Regering tot ratificatie van het verdrag goedgekeurd op 18/07/2008 Inwerkingtreding 01/10/1998

6.	UNESCO-conventie inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed in de wereld (16/11/1972, Parijs).		16/11/72 - Parijs	12/01/1994	19/05/1994	01/06/1994 - (BS 05/08/94)	24/07/1996	Inwerkingtreding 24/10/96. Publicatie verdragstekst in BS op 06/11/1996.
7.	Overeenkomst ter bescherming van vleermuizen in Europa (04/12/1991, Londen)		04/12/91 - Londen	31/03/2000	14/03/2001	23/03/01 - (BS 26/04/01)	14/05/2003	Inwerkingtreding : 13/06/2003 Mededeling VR over notificatie: BS 02/06/2003
8.	Verdrag inzake bescherming Waterkwaliteit Maas (Vlaams, Brussels Hoofdstedelijk en Waals Gewest, Frankrijk, Nederland)		17/01/95 - Antwerpen	15/11/1995	27/03/1996	16/04/96 - (BS 29/05/96)	20/06/1996	Wordt opgeheven en vervangen door Maasverdrag vanaf 01/12/2006
9.	Verdrag inzake bescherming Waterkwaliteit Schelde (Vlaams, Brussels Hoofdstedelijk en Waals Gewest, Frankrijk, Nederland)		17/01/95 - Antwerpen	15/11/1995	27/03/1996	16/04/96 - (BS 29/05/96)	20/06/1996	Wordt opgeheven en vervangen door Scheldeverdrag vanaf 01/12/2006
10.	Verdrag inzake het Europees Energiehandvest + bijhorend protocol i.v.m. energie-efficiëntie	Gemengd karakter vastgelegd via een schriftelijke procedure	17/12/94 - Lissabon	3/06/1997	18/12/1997	19/12/1997 - (BS 10/02/98)	8/05/1998	Federale Instemmingswet 16/4/1998 Inwerkingtreding 6/8/1998. Dit verdrag zet de principes van het Europees Energiehandvest (= een politieke verklaring, ondertekend in Den Haag op 17/12/1991) om in juridisch afdwingbare regels.
11.	Conventie inzake de bescherming van het leefmilieu door het strafrecht (4/11/1998, Straatsburg) (ETS 172)	WGV op 20/06/96 + 14/10/98; Gemengd verklaard	07/05/99 - Straatsburg					
12.	Europees verdrag inzake landschappen (ETS 176)	WGV 20/09/2000 : gemengd verklaard	20/10/00 - Florence	14/03/2003	9/07/2003	18/07/03 - (BS 05/09/03)	28/10/2004	Federale instemmingswet: 15/06/2004. Inwerkingtreding: 01/02/2005.
13.	Verdrag nr. 174 inzake voorkoming van zware industriële ongevallen	WGV 25/03/96; Gemengd verklaard	22/06/93 - Genève	1/06/2001	6/02/2002	1/03/2002 - (BS 12/04/2002)	9/06/2004	Federale instemmingswet: 06/09/1996. Inwerkingtreding: 09/06/2005

Protocol tot wijziging van de overeenkomst inzake watergebieden van 14. internationale betekenis (i.h.b. als verblijfplaats voor watervogels) (03/12/1982, Parijs)		03/12/82 - Parijs	13/01/1998	8/07/1998	14/07/98 - (BS 22/08/98)	28/10/1998	Federale instemmingswet: 10/05/1994. Inwerkingtreding: 28/10/1998.
Amendement op de overeenkomst inzake watergebieden van 15. internationale betekenis (i.h.b. als verblijfplaats voor watervogels) (28/05/1987, Regina)		28/05/87 - Regina	13/01/1998	8/07/1998	14/07/98 - (BS 22/8/98)	28/10/1998	Federale instemmingswet: 10/05/1994. Inwerkingtreding: 01/02/1999.
Protocol inzake de beheersing van emissies van stikstofoxiden of van hun stromen bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand	WGV 11/02/1998 : gemengd verklaard	31/10/88 - Sofia	19/05/2000	5/07/2000	17/07/00 - (BS 12/08/00)	8/11/2000	Federale instemmingswet: 25/03/1999. Inwerkingtreding: 06/02/2001.
Verdrag inzake milieueffectrapportering in grensoverschrijdend verband (25/02/1991, Espoo)		25/02/91 - Espoo	25/03/1997	9/07/1997	15/07/97 - (BS 01/10/97)	2/07/1999	Federale Instemmingswet 09/06/1999 Inwerkingtreding : 30/9/1999
Protocol betreffende milieubescherming bij het Antarctica – verdrag (04/10/1991, Madrid)		4/10/91 - Madrid	15/11/1995	21/12/1995	22/12/95 - (BS 06/03/96)	25/04/1996	Federale Instemmingswet 19/05/1995. Inwerkingtreding : 14/01/1999
Protocol inzake de beheersing van emissies van vluchtige organische stoffen of hun stromen bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand		18/11/91- Genève	11/03/1997	9/07/1997	15/07/97 - (BS 29/08/97)	8/11/2000	Federale Instemmingswet 24/06/2000. Inwerkingtreding : 06/02/2001
Verdrag inzake de grensoverschrijdende gevolgen van industriële ongevallen (17/03/1992, Helsinki)	WGV 17/12/97: Gemengd verklaard	18/03/92 - Helsinki	1/06/2001	6/02/2002	1/03/02 - (BS 12/04/02)	6/04/2006	Federale Instemmingswet 22/03/2006. Inwerkingtreding : 05/07/2006

Verdrag inzake de bescherming en het gebruik van grensoverschrijdende waterlopen en internationale meren (17/03/1992, Helsinki)	WGV 25/03/96: Gemengd verklaard	17/03/92 - Helsinki	28/02/1996	19/06/1996	8/07/96 - (BS 13/08/96)	8/11/2000	Federale Instemmingswet 29/09/2000. Inwerkingtreding : 06/02/2001
22. VN-raamverdrag inzake klimaatverandering (09/05/1992, New York)		04/06/92 - Rio de Janeiro	22/02/1995	4/04/1995	19/04/95 - (BS 07/07/1995)	16/01/1996	Federale Instemmingswet 11/05/1995. Inwerkingtreding : 15/04/1996
23. Verdrag inzake biologische diversiteit (05/06/1992, Rio de Janeiro)		05/06/92 - Rio de Janeiro	18/10/1995	28/02/1996	19/03/96 - (BS 24/05/1996)	22/11/1996	Federale Instemmingswet 11/05/1995. Inwerkingtreding : 20/02/1997
24. Verdrag inzake de bescherming van het marien milieu van de Noord-Oostelijke Atlantische Oceaan – OSPAR-verdrag , (22/09/1992, Parijs)		03/11/92 - Parijs	21/12/1994	4/04/1995	19/04/95 - (BS 04/10/1995)	6/09/1996	Federale Instemmingswet 11/05/1995. Inwerkingtreding : 06/10/1996
25. Protocol betreffende de verla- ging van zware emissies en bijlagen I tot V bij het verdrag van 1979 inzake luchtveront- reiniging over lange afstand	WGV 04/05/94: gemengd verklaard	14/06/94 - Oslo	19/05/2000	5/07/2000	17/07/00 - (BS 12/08/2000)	8/11/2000	Federale Instemmingswet 24/06/2000. Inwerkingtreding : 06/02/2001
26. Akkoord inzake toepassing deel XI van het VN-verdrag inzake het recht van de zee (10/12/1982, Montego Bay)	WGV 19/07/94: gemengd verklaard	28/07/94 - New York	12/05/1998	8/07/1998	14/07/98 - (BS 22/08/1998)	13/11/1998	Federale Instemmingswet 18/06/1998. Inwerkingtreding : 13/12/1998
27. Amendement op het verdrag inzake de beheersing van de grensoverschrijdende over- brenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan (Bazel, 22/03/1989)	WGV 17/12/97: Gemengd verklaard	22/09/95 - Genève	18/05/2001	27/11/2002	6/12/02 - (BS 31/12/2002)	20/06/2003	Federale Instemmingswet 06/03/2002.
28. Verdrag inzake verzameling, afgifte en inname van afval in de Rijn- en binnenvaart .	WGV 14/05/96 + 20/06/96: Gemengd verklaard	09/09/96 - Straatsburg	22/02/2008	23/04/2008	09/05/2008 - (BS 13/06/2008)	22/09/2009	Federale Instemmingswet 19/06/2008. Inwerking- treding : 01/11/2009. Eerste trein met wijzigingen aangenomen op 02/12/2009, tweede trein op 18/03/2010, derde trein op 08/06/2010.

Protocol van 1997 tot wijziging van het internationaal verdrag ter voorkoming van verontreiniging door schepen , MARPOL 1973, zoals gewijzigd door het protocol daarbij van 1978 (26/09/1997, Londen)	WGV 22/03/2002: Gemengd verklaard	26/09/97 - Londen	22/04/2005	14/12/2005	23/12/05 - (BS 21/02/2006)	27/02/2006	Toetreding - Federale instemmingswet 15/06/2004 Inwerkingtreding: 27/05/2006
Protocol van 1996 bij het Verdrag ter voorkoming van de verontreiniging van de zee ten gevolge van het storten van afval en andere stoffen van 1972 (07/11/1996, Londen)	WGV 23/10/96, 17/12/97 + 14/01/98: Gemengd verklaard	27/03/98 - Londen	22/04/2005	14/12/2005	23/12/05 - (BS 21/02/2006)	13/02/2006	Federale instemmingswet 21/06/2004 Inwerkingtreding: 24/03/2006
Protocol bij het raamverdrag inzake klimaatverandering (09/05/1992, New York)	WGV 17/12/97: Gemengd verklaard	29/04/98 - Kyoto	14/09/2001	30/01/2002	22/02/02 - (BS 23/03/2002)	31/05/2002	Federale Instemmingswet 26/09/2001. Inwerkingtreding : 16/02/2005
Protocol m.b.t. persistente organische stoffen (POP's) bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand	WGV 13/05/98: Gemengd verklaard	24/06/98 - Aarhus	14/11/2003	17/03/2004	26/03/04 - (BS 21/05/2004)	25/05/2006	Federale Instemmingswet 25/05/2005. Inwerkingtreding : 23/08/2006
Protocol over zware metalen bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand	WGV 13/05/98: Gemengd verklaard	24/06/98 - Aarhus	14/11/2003	17/03/2004	26/03/04 - (BS 21/05/2004)	8/06/2005	Federale Instemmingswet 25/05/2005. Inwerkingtreding : 06/09/2005
Verdrag inzake toegang tot informatie, inspraak van de bevolking in de besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieu-aangelegenheden.	WGV 13/05/98: Gemengd verklaard	25/06/98 - Aarhus	19/07/2002	27/11/2002	6/12/02 - (BS 07/01/2003)	21/01/2003	Federale Instemmingswet 17/12/2002. Inwerkingtreding : 21/04/2003
Bijlage V en Aanhangsel 3 bij het OSPAR-verdrag.	WGV op 17/06/98: Gemengd verklaard	23/07/98 - Sintra	3/12/2004	8/06/2005	17/06/05 - (BS 07/07/2005)	28/07/2005	Federale Instemmingswet 06/03/2002. Inwerkingtreding : 28/08/2005

36. Protocol inzake Water en Gezondheid bij de Conventie van Helsinki betreffende de bescherming en het gebruik van grensoverschrijdende waterlopen en internationale meren.	WGV op 17/03/99: Gemengd verklaard	17/06/99 - Londen	13/02/2004	29/04/2004	7/05/04 - (BS 16/07/2004)	29/06/2004	Federale instemmingswet 13/05/2003. Inwerkingtreding : 04/08/2005
37. Overeenkomst inzake de bescherming van Afrikaans-Euraziatische trekende watervogels (15/08/1996, Den Haag)	WGV 13/06/95: Gemengd verklaard	29/01/99 - Den Haag	31/01/2003	14/05/2003	23/05/03 - (BS 18/06/2003)	3/03/2006	Federale instemmingswet 13/02/2006. Inwerkingtreding : 01/06/2006 Besluit tot wijziging van bijlagen 2 en 3 aangenomen op 19/09/2008
38. Protocol van Göteborg ter bestrijding van verzuuring, entrofïering en ozon in de omgevingslucht bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand	WGV 22/09/1999: Gemengd verklaard	4/02/00 - New York	5/03/2004	29/04/2004	7/05/04 - (BS 13/07/2004)	13/09/2007	Federale instemmingswet 01/05/2006. Inwerkingtreding : 12/12/2007
39. Protocol betreffende bioveiligheid bij de Conventie inzake biologische diversiteit ("Cartagena Protocol")	WGV 23/02/00: Gemengd verklaard	26/05/00 - Nairobi	14/11/2003	11/02/2004	20/02/04 - (BS 09/03/2004)	15/04/2004	Federale Instemmingswet 15/03/2004. Inwerkingtreding : 14/07/2004
40. wijziging van het Verdrag inzake milieueffectrapportage in grensoverschrijdend verband (27/02/2001, Sofia)	WGV 02/12/03: Gemengd verklaard	27/02/01 - Sofia	24/09/2010	16/02/2011	25/02/2011 - (BS 16/03/2011)		
41. Overeenkomst inzake persistente organische pollutanten (POP's)	Gemengd karakter vastgelegd via schriftelijke procedure	23/05/01 - Stockholm	14/11/2003	17/03/2004	26/03/2004 - (BS 21/05/2004)	25/05/2006	Federale Instemmingswet 17/09/2005. Inwerkingtreding : 23/08/2006
42. Scheldeverdrag	WGV 26/09/02 : gemengd verklaard. 29/11/02: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	03/12/02 - Gent	6/02/2004	29/04/2004	30/04/2004 - (BS 08/06/2004)	12/10/2005	Federale Instemmingswet 06/10/2005. Inwerkingtreding : 01/12/2005

43. Maasverdrag	WGV 26/09/02 : gemengd verklaard. 29/11/02: VR keurt goed en machting tot ondertekening	03/12/02 - Gent	6/02/2004	29/04/2004	30/04/2004 - (BS 08/06/2004)	12/10/2005	Federale Instemmingswet 06/10/2005. Inwerkingtreding : 01/12/2006
44. Internationaal verdrag betreffende de controle van schadelijke aangroeiwerende systemen op schepen (TBT- verdrag) (Londen, 5 oktober 2001)	Gemengd karakter vastgelegd via schriftelijke procedure 22/11/02: VR keurt goed en machting tot ondertekening	23/12/02 - Londen	15/02/2008	23/04/2008	09/05/2008 - (BS 10/06/2008)	15/04/2009	Federale Instemmingswet 16/02/2009. Inwerkingtreding : 15/07/2009
45. Protocol inzake strategische milieubeoordeling bij het Verdrag inzake milieueffectrapportage in grensoverschrijdend verband (SEA-protocol)	WGV 13/01/03: gemengd verklaard 25/04/03: VR keurt goed en machting tot ondertekening	21/05/2003 - Kiev					
46. Protocol betreffende registratiesystemen inzake de emissie en verplaatsing van verontreinigende stoffen bij het Aarhus-verdrag (PRTR- protocol)	WGV 13/01/03: gemengd verklaard 25/04/03: VR keurt goed en machting tot ondertekening	21/05/2003 - Kiev	20/04/2007	27/06/2007	06/07/2007 - (BS 05/09/2007)	12/03/2009	Federale Instemmingswet 16/02/2009. Inwerkingtreding : 08/10/2009
47. Protocol inzake burgerlijke aansprakelijkheid en ver- goeding door schade ver- oorzaakt door de grens- overschrijdende effecten van industriële ongevallen op grensoverschrijdende waterlopen	WGV 13/01/03: gemengd verklaard 25/04/03: VR keurt goed en machting tot ondertekening	21/05/2003 - Kiev					
48. Wijziging bij het Verdrag van Helsinki van 17 maart 1992 inzake de bescherming en het gebruik van grensoverschrijdende waterlopen en internationale meren (17/02/2004, Genève)	WGV 02/12/03: Gemengd verklaard	28/11/2003 - Madrid	7/11/2008	4/03/2009	13/03/2009 - (BS 15/04/2009)		

49.	Wijziging van het Verdrag inzake milieueffectrapportage in grensoverschrijdend verband (04/06/2004, Cavtat)	WGV 21/03/06: Gemengd verklaard	04/06/2004 - Cavtat	24/09/2010	16/02/2011	25/02/2011 - (BS 16/03/2011)	17/06/2009	Federale Instemmingswet 19/02/2009.
50.	Amendement bij het Verdrag inzake toegang tot informatie, inspraak van de bevolking in de besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieu-aangelegenheden (27/05/2005, Almaty)	WGV 21/03/06: Gemengd verklaard	27/05/2005 - Almaty	5/09/2008	18/12/2008	19/12/2008 - (BS 02/02/2009)		
51.	Internationale overeenkomst inzake tropisch hout van 2006 (Genève 27/01/2006)	WGV 24/06/2010 : Gemengd verklaard (nav binnengelopen advies RvSt)	25/04/2008, New York	25/02/2011	22/06/2011	1/07/2011		
52.	Protocol inzake aansprakelijkheid voor een vergoeding van schade uit internationale afvaltransporten , onder Bazelverdrag (10/12/1999, Bazel)	WGV 08/12/99: Gemengd verklaard						
53.	VN-verdrag over het recht inzake het gebruik van internationale waterlopen voor andere doeleinden dan de scheepvaart	19/05/00: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening						Toetreding
54.	Internationaal verdrag van 1990 inzake de voorbereiding op, de bestrijding van en de samenwerking bij olieverontreiniging (30/11/1990, Londen)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard						Toetreding
55.	Protocol van 2000 inzake de voorbereiding op, de bestrijding van en de samenwerking bij de voorzakken van verontreiniging door gevaarlijke en schadelijke stoffen (15/03/2000, Londen)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard						Toetreding

Verdrag van het Europees Woudinstituut (28/08/2003, Joensuu)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard								Toetreding
Wijziging van de bijlagen II en III bij het verdrag van Parijs inzake de bescherming van het marien milieu van de Noord-Oostelijke Atlantische Oceaan, OSPAR (Oostende, 25-29/06/2007)	WGV 20/11/2007 : gemengd verklaard								
Internationaal verdrag van Hongkong inzake de veilige en milieuvriendelijke recyclage van schepen (2009)	WGV 29/10/09 : Gemengd verklaard								
Statuut van het Internationaal Agentschap voor hernieuwbare energie (IRENA)	WGV 18/12/09 : Gemengd verklaard 15/01/10: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	08/07/2011 (V.O.)							Geplande ondertekening door België niet doorgegaan. Toetreding
Nagoya-Kuala Lumpur Aanvullend Protocol over Aansprakelijkheid en Herstel bij het Cartagena Protocol inzake Bioveiligheid	WGV 26/10/2010 : gemengd verklaard 25/02/2011 : VR keurt goed en machtigt tot ondertekening								
Nagoya protocol over de toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van de opbrengsten verkregen uit het gebruik van die genetische rijkdommen, bij het biodiversiteitsverdrag (ABS)	WGV 22/11/2010 : Gemengd verklaard 13/05/2011 : VR keurt goed en machtigt tot ondertekening								
Internationaal verdrag inzake hulpverlening op zee	WGV 02/10/01 : Gemengd verklaard	28/04/89 - Londen	3/03/2004	29/04/2004	07/05/2004 - (BS 14/07/2004)	30/06/2004			Toetreding Federale instemmingswet : 13/05/2003. Inwerkingtreding : 30/06/2005

63.	Internationaal verdrag betreffende de controle en het beheer van scheepshallast (13/02/2004, Londen)	WGV 24/03/04 : Gemengd verklaard 18/02/05 : VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	13/01/93 - Parijs	6/06/1996	9/10/1996	24/10/96 - (BS 29/11/1996)	27/01/1997	Federale instemmingswet : 20/12/1996. Inwerkingtreding : 29/04/1997
64.	Verdrag inzake verbod op chemische wapens (13/01/1993, Parijs)							

Bijlage 4: Stand van uitvoering van de Europese milieuwetgeving

De richtlijnen dienen te worden omgezet in intern Vlaams recht binnen de omzettingstermijnen voorzien in elke richtlijn zelf. Deze omzetting gebeurt of gebeurde via decretale weg en/of (meestal) via besluiten van de Vlaamse Regering. Telkens als er een omzetting in intern Vlaams recht gebeurt, wordt deze via de Permanente Vertegenwoordiging bij de EU medegedeeld aan de Commissie. De Commissie gaat de correctheid van de omzetting na en signaleert welke correcties er moeten gebeuren.

De stand van zaken die hierna wordt gegeven, werd afgesloten op 1 september 2011. Bij het overzicht van de uitvoering wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- de bestaande Europese richtlijnen die al zijn omgezet;
- de bestaande Europese richtlijnen die nog dienen te worden omgezet;
- de Europese richtlijnen die nog in voorbereiding zijn en die later zullen moeten worden omgezet.

Naast de titel wordt voor elke richtlijn eveneens de volgende informatie gegeven:

- de officiële referentie (jaar/volgnummer ID = interinstitutioneel dossier, PBC = Publicatieblad EC met mededelingen);

- de publicatiedatum;

- de referentie in het Europese Publicatieblad (PBL = Publicatieblad EC met wetgeving).

De verordeningen werden niet opgenomen in de overzichtslijst omdat ze immers geen omzetting behoeven en in de regel, behoudens voor specifieke Vlaamse behoeften en toepassingen, geen wetgevend initiatief van de Vlaamse overheid vereisen.

Overzicht van de omgezette Europese richtlijnen (stand op 01.09.2011)

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
75/0439	25.07.75	Richtlijn van de Raad van 16 juni 1975 inzake de verwijdering van afgewerkte olie	PBL 194 p. 31
75/0440	25.07.75	Richtlijn van de Raad van 16 juni 1975 betreffende de vereiste kwaliteit van het oppervlaktewater dat is bestemd voor de productie van drinkwater in de Lidstaten (wordt d.d. 22/12/2007 opgeheven en vervangen door RL 2000/60)	PBL 194 p. 34
75/0442	25.07.75	Richtlijn van de Raad van 15 juli 1975 betreffende afvalstoffen (is opgeheven en vervangen door gecodificeerde versie RL 2006/12/EG)	PBL 194 p. 47
76/0160	05.02.76	Richtlijn van de Raad van 8 december 1975 betreffende de kwaliteit van het zwemwater (wordt opgeheven per 31.12.2014; zodra VR alle nodige wettelijke, bestuursrechtelijke en praktische maatregelen heeft genomen om aan RL 2006/7 te voldoen, is RL 2006/7 van toepassing en vervangt zij Richtlijn 76/160/EEG)	PBL 31 p. 1
76/0403	26.04.76	Richtlijn van de Raad van 6 april 1976 betreffende de verwijdering van polychloorbifenylen en polychloortefenylen [sedert 16.09.96 vervangen door Richtlijn 96/59]	PBL 108 p. 41
76/0464	18.05.76	Richtlijn van de Raad van 4 mei 1976 betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het aquatisch milieu van de Gemeenschap worden geloosd (is opgeheven en vervangen door gecodificeerde versie RL 2006/11/EG; wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013, met uitzondering van artikel 6, dat d.d. 22/12/2000 is ingetrokken)	PBL 129 p. 23
78/0176	26.02.78	Richtlijn van de Raad van 20 februari 1978 betreffende de afvalstoffen afkomstig van de titaandioxyde-industrie	PBL 54 p. 19
78/0319	31.03.78	Richtlijn van de Raad van 20 maart 1978 betreffende toxische en gevaarlijke afvalstoffen [sinds 12.12.93 vervangen door Richtlijn 91/869]	PBL 84 p. 49
78/0659	14.08.78	Richtlijn van de Raad van 18 juli 1978 betreffende de kwaliteit van zoet water dat bescherming of verbetering behoeft teneinde geschikt te zijn voor het leven van vissen (is opgeheven en vervangen door gecodificeerde versie RL 2006/44/EG nog niet gepubliceerd; wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013)	PBL 222 p. 1
79/0869	29.10.79	Richtlijn van de Raad van 9 oktober 1979 inzake de meetmethoden en de frequentie van de bemonstering en de analyse van het oppervlaktewater dat bestemd is voor de productie van drinkwater in de Lid-Staten (wordt ingetrokken d.d. 22/12/2007)	PBL 271 p. 44
79/0923	10.11.79	Richtlijn van de Raad van 30 oktober 1979 inzake de vereiste kwaliteit van schelpdierwater (wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013)	PBL 81 p. 47
80/0068	26.01.80	Richtlijn van de Raad van 17 december 1979 betreffende de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging veroorzaakt door de lozing van bepaalde gevaarlijke stoffen (wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013)	PBL 20 p. 43
80/0778	30.08.80	Richtlijn van de Raad van 15 juli 1980 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (is ten gevolge van de inwerkingtreding en omzetting van Richtlijn 98/83 met ingang van 25 december 2003 opgeheven)	PBL 229 p. 11

80/0779	30.08.80	Richtlijn van de Raad van 15 juli 1980 betreffende de grens- en richtwaarden van de luchtkwaliteit voor zwaveldioxyde en zwevende deeltjes (ingetrokken per 01/01/2005; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 229 p. 30
82/0176	27.03.82	Richtlijn van de Raad van 22 maart betreffende de grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor kwiklozingen afkomstig van de sector elektrolyse van alkalichloriden	PBL 81 p. 29
82/0501	05.08.82	Richtlijn van de Raad van 24 juni 1982 inzake de risico's van zware ongevallen bij bepaalde industriële activiteiten	PBL 230 p. 1
82/0883	31.12.82	Richtlijn van de Raad van 3 december 1982 betreffende de voorschriften voor het toezicht op en de controle van de milieus die betrokken zijn bij de lozing van de titaandioxyde-industrie	PBL 378 p. 1
82/0884	31.12.82	Richtlijn van de Raad van 3 december 1982 betreffende een grenswaarde van de luchtkwaliteit voor lood (ingetrokken per 01/01/2005; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 378 p. 15
83/0029	03.02.83	Richtlijn van de Raad van 24 januari 1983 tot wijziging van Richtlijn 78/176/EEG betreffende afvalstoffen afkomstig van de titaandioxyde-industrie	PBL 32 p. 28
83/0513	24.10.83	Richtlijn van de Raad van 26 september 1983 betreffende de grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van cadmium	PBL 291 p. 1
84/0156	17.03.84	Richtlijn van de Raad van 8 maart 1984 betreffende de grenswaarden voor kwiklozingen in het aquatisch milieu afkomstig van andere sectoren dan de elektrolyse van alkalichloriden	PBL 74 p. 49
84/0360	16.07.84	Richtlijn van de Raad van 28 juni 1984 betreffende de bestrijding van door industriële inrichtingen veroorzaakte luchtverontreiniging (is ingetrokken per 30/10/2007; vervangen door RL 96/61)	PBL 188 p. 20
84/0491	17.10.84	Richtlijn van de Raad van 9 oktober 1984 betreffende de grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor de lozing van hexachloorcyclohexaan	PBL 274 p. 11
84/0631	13.12.84	Richtlijn van de Raad van 6 december 1984 betreffende toezicht en controle in de Gemeenschap op de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen [sedert 06.05.94 opgeheven door Verordening van 01.02.93]	PBL 326 p. 31
85/0203	27.03.85	Richtlijn van de Raad van 7 maart 1984 inzake luchtkwaliteitsnormen voor stikstofdioxyde (wordt ingetrokken per 01/01/2010; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 87 p. 1
85/0337	05.07.85	Richtlijn van de Raad van 27 juni 1985 betreffende de milieu-effectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten	PBL 175 p. 40
85/0411	30.08.85	Richtlijn van de Commissie van 25 juli 1985 tot wijziging van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand	PBL 233 p. 33
86/0278	04.07.86	Richtlijn van de Raad van 12 juni 1986 betreffende de bescherming van het milieu, in het bijzonder de bodem, bij gebruik van zuiveringsslib in de landbouw	PBL 181 p. 6
86/0280	04.07.86	Richtlijn van de Raad van 12 juni 1986 betreffende grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van bepaalde onder lijst I van de bijlage van Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen	PBL 181 p. 16

87/0101	12.02.87	Richtlijn van de Raad van 22 december 1986 tot wijziging van RLR 75/349 inzake de verwijdering van afgewerkte olie	PBL 42 p. 43
7/0216	28.03.87	Richtlijn van de Raad van 19 maart 1987 tot wijziging van Richtlijn 82/501/EEG inzake de risico's van zware ongevallen bij bepaalde industriële activiteiten	PBL 85 p. 36
87/0217	28.03.87	Richtlijn van de Raad van 19 maart 1987 inzake voorkoming en vermindering van verontreiniging van het milieu door asbest	PBL 85 p. 40
88/0347	25.06.88	Richtlijn van de Raad van 16 juni 1988 tot wijziging van bijlage II van Richtlijn 86/280/EEG betreffende grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van bepaalde onder lijst I van de bijlage van Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen	PBL 158 p. 35
88/0609	07.12.88	Richtlijn van de Raad van 24 november 1988 inzake beperking van de emissies van bepaalde stoffen in de lucht door grote stookinstallaties (ingetrokken met ingang van 27/11/2002; vervangen door RL 2001/80)	PBL 336 p. 1
88/0610	07.12.88	Richtlijn van de Raad van 24 november 1988 tot wijziging van Richtlijn 82/501/EEG inzake de risico's van zware ongevallen bij bepaalde industriële activiteiten	PBL 336 p. 14
89/0369	14.06.89	Richtlijn van de Raad van 8 juni 1989 ter voorkoming van door nieuwe installaties voor de verbranding van stedelijk afval veroorzaakte luchtverontreiniging	PBL 196 p. 32
89/0427	14.07.89	Richtlijn van de Raad van 21 juni 1989 tot wijziging van Richtlijn 80/779/EEG betreffende de grenswaarden en richtwaarden van de luchtkwaliteit voor zwaveldioxyde en zwevende deeltjes (ingetrokken per 01/01/2005; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 201 p. 53
89/0428	14.07.89	Richtlijn van de Raad van 21 juni 1989 tot vaststelling van de procedure voor de harmonisering van de programma's tot vermindering en uiteindelijke algehele opheffing van de verontreiniging door afval van de titaandioxyde-industrie [vernietigd door Arrest Hof van Justitie dd. 11.06.91 en vervangen door Richtlijn 92/112]	PBL 201 p. 56
89/0429	15.07.89	Richtlijn van de Raad van 21 juni 1989 ter voorkoming van door bestaande installaties voor de verbranding van stedelijk afval veroorzaakte luchtverontreiniging	PBL 203 p. 50
90/0219	08.05.90	Richtlijn van de Raad van 23 april 1990 inzake het ingeperkt gebruik van genetisch gemodificeerde micro-organismen (quasi helemaal gewijzigd door richtlijn 98/81/EG).	PBL 117 p. 1
90/0220	08.05.90	Richtlijn van de Raad van 23 april 1990 inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het milieu (per 17 oktober 2002 opgeheven door richtlijn 2001/18).	PBL 117 p. 15
90/0313	23.06.90	Richtlijn van de Raad van 7 juni 1990 inzake de vrije toegang tot milieu-informatie (is opgeheven ingevolge richtlijn 2003/4/EG per 14.2.2005)	PBL 158 p. 56
90/0415	18.08.90	Richtlijn van de Raad van 27 juli 1990 tot wijziging van bijlage II bij Richtlijn 86/280/EEG betreffende grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van bepaalde onder lijst I van de bijlage bij Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen	PBL 219 p. 49

90/0667	27.12.90	Richtlijn van de Raad van 27 november 1990 tot vaststelling van gezondheidsvoorschriften voor de verwijdering en verwerking van dierlijke afval, voor het in de handel brengen van dierlijke afval en ter voorkoming van de aanwezigheid van ziekteverwekkers in diervoeders van dierlijke oorsprong (vissen daaronder begrepen) en tot wijziging van Richtlijn 90/425/EEG	PBL 363 p. 51
91/0156	26.03.91	Richtlijn van de Raad van 18 maart 1991 tot wijziging van Richtlijn 75/442/EEG van de Raad van 15 juli 1975 betreffende afvalstoffen	PBL 78 p. 32
91/0157	26.03.91	Richtlijn van de Raad van 18 maart 1991 inzake batterijen en accu's die gevaarlijke stoffen bevatten (wordt opgeheven per 26.9.2008)	PBL 78 p. 38
91/0244	08.05.91	Richtlijn van de Commissie van 6 maart 1991 tot wijziging van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand	PBL 115 p. 41
91/0271	30.05.91	Richtlijn van de Raad van 21 mei 1991 inzake de behandeling van stedelijk afvalwater	PBL 135 p. 40
91/0676	31.12.91	Richtlijn van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen	PBL 375 p. 1
91/0689	31.12.91	Richtlijn van de Raad van 12 december 1991 betreffende gevaarlijke afvalstoffen	PBL 377 p. 20
91/0692	31.12.91	Richtlijn van de Raad van 23 december 1991 tot standaardisering en rationalisering van de verslagen over de toepassing van bepaalde richtlijnen op milieugebied	PBL 377 p. 48
92/0043	22.07.92	Richtlijn van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora	PBL 206 p.7
92/0072	13.10.92	Richtlijn van de Raad van 21 september 1992 betreffende de verontreiniging van de lucht door ozon (met ingang van 9 september 2003 ingetrokken, vervangen door RL 2002/3/EG)	PBL 297 p. 1
92/0112	31.12.92	Richtlijn van de Raad van 15 december 1992 tot vaststelling van de procedure voor de harmonisatie van de programma's tot vermindering en uiteindelijke algehele opheffing van de verontreiniging door afval van de titaandioxyde-industrie	PBL 409 p. 11
93/0076	22.09.93	Richtlijn van de Raad van 13 september 1993 tot beperking van kooldioxide-emissies door verbetering van de energie-efficiëntie (SAVE)	PBL 237 p. 28
94/0015	22.04.94	Richtlijn van de Commissie van 15 april 1994 betreffende aanpassing voor de eerste maal, van de technische vooruitgang van Richtlijn 90/220	PBL 103 p. 20
94/0024	30.06.94	Richtlijn van de Raad van 8 juni 1994 tot wijziging van bijlage II bij Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand	PBL 164 p. 9
94/0031	02.07.94	Richtlijn van de Raad van 27 juni 1984 tot wijziging van Richtlijn 91/689/EEG betreffende gevaarlijke afvalstoffen	PBL 168 p. 28
94/0051	18.11.94	Richtlijn van de Commissie van 7 november 1994 betreffende aanpassing aan de technische vooruitgang van Richtlijn 90/219/EEG van de Raad inzake het ingeperkt gebruik van genetisch gemodificeerde micro-organismen	PBL 297 p. 29
94/0062	31.12.94	Richtlijn van het Europees parlement en de Raad van 20 december 1994 betreffende verpakking en verpakkingsafval	PBL 365 p. 10

94/0063	31.12.94	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 2 december 1994 betreffende de beheersing van de uitstoot van vluchtige organische stoffen (VOS) als gevolg van de opslag en de distributie van benzine vanaf terminals naar benzinestations	PBL 365 p. 24
94/0066	24.12.94	Richtlijn van de Raad van 15 december 1994 tot wijziging van Richtlijn 88/609/EEG inzake beperking van de emissies van bepaalde verontreinigende stoffen in de lucht door grote stookinstallaties (ingetrokken met ingang van 27/11/2002; vervangen door RL 2001/80)	PBL 337 p. 83
94/0067	31.12.94	Richtlijn van de Raad van 16 december 1994 betreffende verbranding van gevaarlijke afvalstoffen	PBL 365 p. 34
96/0059	24.09.96	Richtlijn van de Raad van 16 september 1996 betreffende de verwijdering van polychloorbifenylen en polychloorterfenylen (PCB's/PCT's)	PBL 243 p. 31
96/0062	21.11.96	Richtlijn van de Raad van 27 september 1996 inzake de beoordeling en het beheer van de luchtkwaliteit	PBL 296 p. 55
96/0082	14.01.97	Richtlijn van de Raad van 9 december 1996 betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken	PBL 10 p. 13
97/0011	14.03.97	Richtlijn van de Raad van 3 maart 1997 tot wijziging van Richtlijn 85/337/EEG betreffende de milieu-effectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten	PBL 73 p. 5
97/0016	06.05.97	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 10 april 1997 betreffende de beperking van het op de markt brengen en het gebruik van hexachloorethaan	PBL 116 p. 31
97/0035	27.06.97	Richtlijn van de Commissie van 18 juni 1997 houdende tweede aanpassing van de vooruitgang van de techniek van Richtlijn 90/220	PBL 169 p. 72
99/0049	13.08.97	Richtlijn van de Commissie van 29 juli 1997 tot wijziging van Richtlijn 79/409 van de Raad inzake het behoud van de vogelstand	
97/0062	08.11.97	Richtlijn van de Raad van 27 oktober 1997 tot aanpassing van de technische en wetenschappelijke voortuitgang van Richtlijn 92/43	PBL 305 p. 42
98/0015	07.03.98	Richtlijn van de Commissie van 27 februari 1998 houdende wijziging van Richtlijn 91/271 ten aanzien van enkele in bijlage I vastgestelde voorschriften	PBL 67 p. 29
98/0083	05.12.98	Richtlijn van de Raad van 3.11.98 houdende herziening van richtlijn 80/779 in.v.m. de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water	PBL 330
99/0013	29.03.99	Richtlijn van de Raad van 11 maart 1999 inzake de beperking van emissie van vluchtige organische stoffen ten gevolge van het gebruik van organische oplosmiddelen bij bepaalde werkzaamheden en in installaties	PBL 85 p. 1
99/0030	29.06.99	Richtlijn van de Raad van 22 april 1999 betreffende de grenswaarden voor zwaveldioxide, stikstofdioxide en stikstofoxiden, zwevende deeltjes en lood in de lucht	PBL 163 p. 41
99/0031	16.07.99	Richtlijn van de Raad van 26 april 1999 betreffende het storten van afvalstoffen	PBL 182 p. 1
99/0032	11.05.99	Richtlijn van de Raad van 26 april 1999 betreffende een vermindering van het zwavelgehalte van bepaalde vloeibare brandstoffen en tot wijziging van Richtlijn 93/0012	PBL 121 p. 13
00/0053	21.10.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 18 september 2000 betreffende autowrakken	PBL 269 p. 34

00/0059	28.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 27. November 2000 betreffende havenontvangstvoorzieningen voor scheepsafval en ladingresiduën	PBL 332 p.81
00/0060	22.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid	PBL 327 p. 1
00/0069	13.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 16 november 2000 betreffende grenswaarden voor benzeen en koolmonoxide in de lucht	PBL 313 p.12
00/0076	28.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 4 december 2000 betreffende de verbranding van afval	PBL 332 p. 91
01/0018	17.04.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 12 maart inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het milieu en tot intrekking van Richtlijn 90/220 van de Raad	PBL 106 p. 1
01/0080	27.11.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2001 inzake de beperking van de emissies van bepaalde verontreinigende stoffen in de lucht door grote stookinstallaties	PBL 309 p.1
01/0081	27.11.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 23.10.2001 inzake nationale emissieplafonds voor bepaalde luchtverontreinigende stoffen	PBL 309 p. 22
02/003	09.03.02	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 12 februari 2002 betreffende ozon in de lucht	PBL 67 p.14
02/0004	14.02.03	Richtlijn van het EP/R van 28.1.03 betreffende de vrije toegang tot de milieu-informatie	PBL41
02/0049	18.07.02	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 25 juni 2002 inzake de evaluatie en de beheersing van omgevingslawaaï	PBL 189 p.12
02/0096	13.02.03	Richtlijn van het EP/R van 27.3.03 betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur	PBL 37
03/0087	25.12.03	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 13.3.03 tot vaststelling van een regeling voor broeikasfasemissierechten binnen de Gemeenschap en tot wijziging van Richtlijn 96/61	PBL 275
03/0035	25.06.03	Richtlijn van het EP/R van 26.5.03 tot voorziening in inspraak van het publiek in de opstelling van bepaalde plannen en programma's betreffende het milieu , en met betrekking tot inspraak van het publiek en toegang tot de rechter en wijziging RL 95/337 en 91/61	PBL 157
04/0035	30.04.04	Richtlijn van het EP/R betreffende Milieu-aansprakelijkheid i.v.m. het voorkomen en herstellen van milieuschade	PBL 143
04/0042	30.04.04	Richtlijn van het EP/R van 21 april 2004 beperking tot wijziging van Richtlijn 99/13 (VOS)	PBL 143
04/0101	13.11.04	Richtlijn van EP/R tot wijziging van Richtlijn 2003/87	PBL 275
04/0107	15.12.04	Richtlijn van het EP/Raad van 5 december 2004 betreffende arseen, cadmium, kwik, nikkel en polycyclische aromatische koolwaterstoffen in de lucht	PBL 23
06/0007	04.03.06	Richtlijn van EP/R betreffende het beheer van de zwemwaterkwaliteit en tot intrekking van richtlijn 76/160/EEG	PBL 64
06/0011	04.03..06	Richtlijn van EP/R van 15 februari 2006 betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het aquatisch milieu van de gemeenschap worden geloosd (gecodeerde versie)	PBL 64
06/0012	27.04.06	Richtlijn van het EP/R 5 april 2006 betreffende afvalstoffen (gecodeerde versie)	PBL 114

06/0021	11.04.06	Richtlijn van het EP/R betreffende het beheer van afvalstoffen van de winningindustrieën	PBL 102
06/44	25.09.06	Richtlijn van EP/R van 12 december 2006 betreffende kwaliteit van zoet water dat bescherming of verbetering behoeft teneinde geschikt te zijn voor het leven van vissen (gecodificeerde versie)	PBL 264
06/113	27.12.06	Richtlijn inzake de vereiste kwaliteit van schelpdierwater (gecodificeerde versie)	PBL 376
01/0042	21.07.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 27 Juni 2001 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's	PBL 197 p. 30
04/0012	18.02.04	Richtlijn van het EP/R tot wijziging van Richtlijn 94/62 (verpakkingsafval)	PBL 47
05/0020	09.03.05	Richtlijn van van EP/R betreffende verpakking en verpakkingsafval	PBL 70
06/66	26.09.06	Richtlijn van het EP/R inzake batterijen en accu's, alsook gebruikte batterijen en accu's	PBL 266
07/0071	14.12.07	Richtlijn van de commissie van 13 december 2007 houdende wijziging van bijlage II van Richtlijn 2000/59/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende havenontvangstvoorzieningen voor scheepsafval en ladingresiduen	PBL 329
06/0118	27.12.06	Richtlijn van EP/R betreffende de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging en achtergang van de toestand.	PBL 372
07/0060	6.11.07	Richtlijn van het Europees parlement en de raad over beoordeling van overstromingsrisico's	PBL 228
07/0002	25.04.07	Richtlijn van 14 maart 2007 van het EP/PR tot oprichting van een infrastructuur voor ruimtelijke informatie in de Gemeenschap (Inspire)	PBL 108
06/0123	27.12.06	Richtlijn van EP/R betreffende diensten op de interne markt	PBL 376
08/0001	29.1.2008	Richtlijn 2008/1/EG van het EP /R inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (gecodificeerde versie)	PBL 24
08/0099	26.12.08	Richtlijn inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht	PBL 328
08/0056	25.6.08	Richtlijn van het Europees parlement en de raad van 17 juni 2008 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu (Kaderrichtlijn mariene strategie)	PBL 152
08/0105	24.12.08	Richtlijn inzake milieukwaliteitsnormen op het gebied van het waterbeleid tot wijziging en vervolgens intrekking van de Richtlijnen 82/176/EEG, 83/513/EEG, 84/156/EEG, 84/491/EEG en 86/280/EEG van de Raad, en tot wijziging van Richtlijn 2000/60/EG	PBL 348
09/0147	26.1.2010	Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand	PBL 20
09/0031	05.06.09	Richtlijn van het EP/R betreffende de geologische opslag van kooldioxide en tot wijziging van Richtlijn 85/337/EEG van de Raad, de Richtlijnen 2000/60/EG, 2001/80/2004/35/EG, 2006/12/EG en 2008/1/EG en Verordening (EG) nr. 1013/2006 van het EP/R	PBL 140
09/0033	15.5.09	Richtlijn van het EP/R inzake de bevordering van schone en energiezuinige wegvoertuigen	PBL 120
08/112	23.12.08	Richtlijn van het EP/R tot wijziging van de Richtlijnen 76/768/EEG, 88/378/EEG en 1999/13/EG van de Raad en de Richtlijnen 2000/53/EG, 2002/96/EG en 2004/42/EG van het EP/R teneinde ze aan te passen aan	PBL 345

		Verordening (EG) nr. 1272/2008 betreffende de indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels	
09/0028	05.06.09	Richtlijn van het EP/R ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen en houdende wijziging en intrekking van Richtlijn 2001/77/EG en Richtlijn 2003/30/EG	PBL 140

Overzicht van de nog om te zetten Europese richtlijnen (stand op 01.09.2011)

Ref.	Publicatie-datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
708/2007	28.06.07	Verordening inzake het gebruik van uitheemse en plaatselijk niet-voorkomende soorten in aquacultuur	PBL 168
08/0098	22.11.08	Richtlijn betreffende afvalstoffen	PBL 312
09/0029	05.06.09	Richtlijn van het EP/R tot wijziging van Richtlijn 23 april 2009 tot wijziging van Richtlijn 2003/87/EG teneinde de regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten van de Gemeenschap te verbeteren en uit te breiden	PBL 140
08/0101	13.01.09	Richtlijn tot wijziging van richtlijn 2003/87/EG teneinde ook luchtvaartactiviteiten op te nemen in de regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten binnen de Gemeenschap	
09/0090	1.8.2009	Richtlijn 2009/90/EG van de Commissie van 31 juli 2009 tot vaststelling van technische specificaties voor de chemische analyse en monitoring van de watertoestand krachtens Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad	PBL 201
09/0126	31.10.2009	Richtlijn van het EP/R van 21 oktober 2009 inzake fase II-benzinedampsterugwinning tijdens het bijtanken van motorvoertuigen in benzinestations	PBL 285
09/128	24.11.2009	Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden	PBL 309
10/31	18.6.2010	Richtlijn 2010/31/EU van EP/R van 19 mei 2010 betreffende de energieprestatie van gebouwen	PBL 153
10/75	17.12.2010	Richtlijn 2010/75/EU van EP/R van 24 november 2010 inzake industriële emissies (geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging) (herschikking)	PBL 334
11/71	27.7.2011	Richtlijn 2011/71/EU van de Com tot wijziging van Richtlijn 98/8/EG van het Europees Parlement en de Raad teneinde creosoot als werkzame stof in bijlage I bij die richtlijn op te nemen	PBL 195

**Overzicht van (om te zetten) voorstellen van Europese richtlijnen
(stand op 01.09.2011)**

Ref.	Titel Richtlijn	Stand van zaken	Ref.Publicatieblad
COM (2011) 299	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN DE RAAD tot wijziging van Richtlijn 1999/31/EG van de Raad met betrekking tot specifieke criteria voor opslag van metallisch kwik dat als afval wordt beschouwd	In afronding	
COM (2010) 781	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken	In bespreking	
COM (2006) 232	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD tot vaststelling van een kader voor de bescherming van de bodem en tot wijziging van Richtlijn 2004/35/EG	Bespreking bevroren	
COM (2004) 532	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD tot invoering van normen voor de humane vangst van bepaalde diersoorten met behulp van vallen	Bespreking bevroren	
COM (2003) 624	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD betreffende toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden	Bespreking bevroren	